

AZ IGAZSÁG.

VEGYES TARTALMU KATHOL. TANÜGYI KÖZLÖNY.

Megjelenik minden hónap végén.

Ára egy évre 2 frt 20 kr.— Megrendelések és dolgozatok „AZ IGAZSÁG” szerkesztőségéhez küldendők Győ-Ditróba. (Csakmegye.)

TÖBB KATH. TANFÉRFIU BUZGÓ KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI:

P. FELICZIÁN.

A lap tiszta jövedelme őszentsége XIII. Leo pápa 50 éves papi jubileuma emlékére, hazánk szegény és árva gyermekeinek javára van szánva.

GYERGYÓ-DITRÓ.

NYOMTATOTT GYÖRGYJAKAB MÁRTON GYORSSAJTÓJÁN CSIK-SZEREDÁBAN.

1886.

Az előfizetést e félévre kérjük beküldeni.

Lapunknál félévi megrendelések tekintetbe nem jöhetnek, azért csakis egész évi folyamatot lehet járítani.

A vallás-erkölcs kertjében termett virágokból kötött decemberi koszoru 1886-ra.

1. Sz. Noviomii Eligy pk. hv. † 659. 2. Sz. Aranybeszédü Péter pk. hv. † 450. 3. Sz. Xaveri Ferencz Jezsua áldozár hv. † 1552. 4. Sz. Ozmundusz pk. hv. † 5. Sz. Kappadocziai Szabbás apát hv. † 532. 6. Sz. Miklós myrai pk. hv. † 343. 7. Sz. Agáthó vt. † 250. 8. Sz. Eutichián pápa vt. † 283. 9. Sz. Restitut pk. vt. † 10. Sz. Alexandriai Menas vt. † 11. Sz. Damasus pápa hv. † 384. 12. Sz. Jodok áldozár remete hv. † 653. 13. Sz. Kámerakói Autbert pk. hv. † 14. B. Berthold sz. F. r. áldor vt. † 1271. 15. Sz. Valerián pk. hv. † 16. Sz. Gázai Icenion pk. hv. † 17. Sz. Mathai János hv. rendalapító † 1313. 18. Sz. Turoni Grácián pk. hv. † 19. Sz. Timotheus szerpap vt. † 20. Sz. Antiochiai Filogon pk. hv. † 324. 21. Sz. Tamás apostol vt. † 75. 22. Sz. Flávián kormányzó vt. † 363. 23. Sz. Szervulusz hv. † 24. Sz. Delfin bordeauxi érsek hv. † 716. 25. Sz. Nollai Péter pk. hv. rendalapító † 1256. 26. Sz. István első vt. szerpap † 33. 27. Sz. János apostol evanangelista hv. † 101. 28. Sz. Szalezi Ferencz pk. E. T. hv. rendalapító † 1622. 29. Sz. Dávid király hv. † Kr. e. 1099. 30. Sz. Szabin pk. vt. † 301. 31. Sz. I. Szilveszter pápa hv. † 335.	Sz. Marina szűz vt. † Sz. Bibiana szűz vt. † 362. Sz. Hilária szűz vt. † Sz. Borbála szűz vt. † 240. B. Bona Erzsébet szűz † 1420. Sz. Dionisia szűz vt. † Sz. Szerena szűz vt. † — Sz. Nazianzeni Gorgonia öz. † Sz. Eulalia szűz vt. † 300. B. Ila szűz † 1431. Sz. Ammorianus szűz vt. † 250. Sz. Lucza szűz vt. † 305. Sz. Aszpedia szűz vt. † Sz. Klaudia szűz vt. † Sz. Etelka császárné † 1717. Sz. Olimpiás öz. † Sz. Afra szűz vt. † Sz. Fauszta asszony † Sz. Ildaura † 962. Sz. Pelagia asszony vt. † Sz. Judith † 1136. Sz. Viktoria szűz vt. † 250. Sz. Trazilla asszony † Sz. Eugenia (Jenőke) szűz vt. † 259. — Sz. Fábola szűz † 400. Sz. Szabéla szűz † Sz. Agape vt. † Sz. Anizia vt. † Sz. if. Melania öz. † 437.

Tisztelt olvasóink figyelmébe!

Isten segedelmével egy félév lejárt, a kezdetleges nehézségek jórészt leküzdve már, most csak t. olvasóinktól függ, hogy jövőre mit és mennyit zárjunk az „Igazság“ keretébe. Sziveskedjék mindenki, ki sz. ügyünket szívőre vette, lapunkat az újévben ismerőseinek ajánlani s tehetségéhez képest jó szóval és fillérekkel felsegíteni. Ha kellő pártolásban részesülünk, igyekezni fogunk lapunkat ezután a lehető legérdekesebb tartalommal ellátni. Köszönjük a mult-ról a kegyes pártfogást, mely lehetővé tette az eszme valósulásának kezdetét, kérjük ezt nagyobb mérvben jövőre is, mert csak úgy közeledhetünk pár év múlva többféle eszközt felhasználva a kitűzött szt célhoz.

Adjon Isten boldog szt ünnepeket és sok pártfogót!

A szerkesztőség.

Irodalom.

Van szerencsém a t. olvasók begyes figyelmét a következő című, 50 sűrű nyomású ivre terjedő nagy nyolczadrétű történelmi munkámra felhívni: „Két ezer esztendő a világtörténelem kezdetétől.“ A ferjedelmes mű több évi szorgalmas kutatás és jegyezgetés után készült. Magába öleli az ó-világ minden népeinek történetét, szokásait, műveltségét Adámtól egészen a zsidó nemzetnek pusztai vándorlásáig. A mű illetékes férfiak bírálatát kiállotta, s ez buzdít a kiadásra. Ara 3 frt 50 kr. Kellő előfizetők jelentkezésére a mű azonnal sajtó alá kerül. Pénzt csakis az átvételkor fogadok. Előfizetni kívánók kéretnek becses neveiket s lakásukat az utolsó posta s vármegye pontos megjelölésével tudatni „Az Igazság“ szerkesztőségével. Ezen könyvet, ha napvilágot lát, nagy haszonnal olvashatják a növendékpapok az ó-szövetségi történelem tanulmányozásánál, de mások is ám!
P. Feliczián.

A Szent István-Társulat Naptára 1887-ik évre. A nép számára. Ara 30 kr. Nem is tudjuk, mit mondjunk röviden e naptárról. Kitűnő az és fölülte érdekes; de hisz kitűnő kath. íróink dolgozatait látjuk is benne: ott van Dr. Kazaly, Dr. Walter, Dr. Kisfaludy, Nyulassy, Hummer, Gyurinka és több más. Naptár. érdekes olvasmányok, hasznos tudnivalók, vásárok, képek stb., s a vasos naptár csak 30 kr. A ft. pleb. urak bizonyára örömet hoztatják a hiveknek, ha kéri. Kath. nép, csak kath. naptárt!

Népiratok. Sokáig vajudott, míg végre megvalósult az üdvös eszme. A Szent István-Társulat gyönyörű népies olvasmányokat kezdett kiadni, melyek szerfelett érdekesek és mindig jó tanulsággal bírnak, a mellett meg csekély árúak. Eddig négy ilyen füzetke jelent meg: I. Másfél nap Boldogfalváu 2 kr. — II. Könnyű az asszonynak. 3 kr. — III. Egy porció palinka. 3 kr. — IV. Krumpi Miska. 3 kr. — Mind tőről szakadt magyarsággal, népies észjárással megirt esemény az életből. Soha eléggé nem ajánlható olvasmány a népnek.

Szt család naptára. A legérdekesebb tartalommal; eléggé nem ajánlható! ára csak 30 kr; kapható ft. Szemenyei Mihály pl. urnál Regölnő és P. Angelikusnál Maria-Sternben (Bosnia).

A ft. papságot és tanító urakat érdeklő munkák a legolcsóbb leszállított áron kaphatók Egerben, Szolcsányi Gyula könyvkereskedésében.

A zenekedvelők figyelmébe. Sokan szeretnék tudni, hol lehet jó olcsó harmoniumra szert tenni több évi részletfizetésre?! Minden nemből a legnagyobb választékban harmoniumok rendelkezők T. Szücs Emil urnál Budapesten. IV. ker., sz. Ferencziek-bazárja 16. sz. 3 és 5 évi részletre. Ugyancsak itt kaphatni a legjelesebb templomi szerelvényeket is. Mindenkinek ajánljuk!

„Az Igazság“ n. érel. előfizetői: 136. Nagyméltóságu és ft. Kovács Zsigmond püspök ur Veszprém. — 137. T. Simkó István tanító. Békés Csaba. — 138. Tiszt. Irg. nővérek. Esztergom. — 139. Ngos és ft. baróthi Kiss János esp.-pl. Egyek. Hevesm. — 140. T. Veress Sándor kereskedő. Gy.-Ditró. Csikmegye. — 141. T. Baka János k.-tanító, Cs. Sztmárton. Csikmegye. — 142. T. Keresztes István kere-kedő. Gyó Ditró. Csikmegye. — 143. Tiszt. Miasszonyunk zárda. Szeged (alsó város). 144. Méit. Gróf Haller György. Maros-Ugra. (U. p. Kerelő Sztpál.) — 145. T. Zsigmond Gáspár tanító. Bodos (u. p. N.-Kend). Udvarhelym. — 146. Tek. Márkus Ferencz mérnök. Vajda Hunyad. Hunyadmegye. — 148. T. állami iskola, Vajdahunyad. Hunyadm. — 148. Ft. Takó János papnöveldei lelki-ig. Gy.-Fehérvár. Alsófehérm. — 149. T. Matlák Pál tanító. Árva-Váralja. Arvam. — 150. F. Szabó György pl. Szt-Háromság. (U. p. Nyáradszereda) Marostordam. — 151. Tek. Tömlényi István. Kalocsa.

152. T. Szalay Mihály tanító. Kalocsa. — 153. Tek. Steftsik László tanító. Gyöngyös. Hevesm. 154. T. Kálmán István tanár. Gyó-Szentmiklós. Csikm. — 155. T. Hóppé Lipót tanár. Gyó-Szentmiklós. Csikm. — 156. T. Stenczel József. Kalocsa. — 157. Tek. Vendl Károly érseki főerdőmester. Kalocsa. — 158. T. Boltresz Ferencz postamester. Karczfalva. Csikm. — 159. Tiszt. Balázs András hittanár. Gyó-Sztmiklós. Csikm. — 160. Ft. Balló Ev. János pleb. Gyó Csomafalva. (U. p. Gyó Alfalu.) Csikm. (Folyt. köv.)

Szerkesztői telephon.

T. előfizetőinknek tudtul adjuk megnyugtatólag, hogy a beküldött pénzt hiány nélkül megkaptuk. Meg nem kapás esetén mi értesítjük az illetőket. — B. B. Bánkeszi. Sajnálom, de a szobor csak úgy adható el, ha azonnal egy Jézus sz. szive szobrával becseréltetik. Ft. ur ezt eszközölje ki, pl. Szűcs czégtől. Várok egy pár jó cikket is! — Ki egy eladandó jókarban levő hárfát tud, sziveskedjék a szerkesztőséget tudatni, hol, kinél és mennyiért? — A t. tanító urakat felkérjük, tudassák iskolájukban hány árva és elhagyott van? — N.-Szében. P. S. urnak. Szép tollát mi is szeretnők, azt t. i., mit a papírra tesz és ide is elküld.

Az új évre tervezett melléklet körülbelül február hóig elmarad bizonyos akadályok miatt, de azért ki lesz pótolva bőven a várakozás, mert már itt helyben a nyomda, s így aztán könnyebben megy.

AZ IGAZSÁG.

VEGYES TARTALMU KATHOLIKUS TANÜGYI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP VÉGÉN.

Ára egy évre 2 frt 20 kr. — A tisztá jövedelem hazánk szegény és árva gyermekeinek segélyezésére van szánva mindenkor.

Több kath. tanferfiu buzgó közreműködésével szerkeszti: P. FELICZIÁN.

Deczember. 6. sz.

1886.

I. évfolyam.

I.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Kedves olvasó!

Van egy beláthatlan nagy rét, melyen a legkülönbélebb virágok folytonosan nyílnak s virúlnak. Ezeket ápolni kell, mert különben elhervadnak. A tér szűk, az idő rövid, azért csak röviden halljad:

Ama nagy rét: az iskola az ő különféle fajtaiban; a virágok a tanulók; ápolói a kedves szülők, nevelők és tanítók. Ezeknek kötelessége az ifjak szívét, ama még a bűn szele által nem érintett kedves virágokat, okkal móddal jókor ugy nevelni, hogy az egyház és haza büszke legyen rájuk, ne pedig sirjon s jajgasson miattok. Hej akkor volt jó idő, mikor a szülő nagyobb gondot fordított magzatjára; mikor a szülő, nevelő és tanító jó barátok voltak s a növekedő kisednek minden lépteit vigyázva vigyáztak; mikor mindnyájan ezé irányosan egybetartottak, kezefogva neveltek. Ma is többre mennénk, ha az új haladással a régi jót nem felednők. Ne maradjon el soha a szülők részéről reggel, délben és este, evés előtt és után az a szép imádság és köszöntés, melyről megismer minket a világ, hogy Jézusé vagyunk. Első elmaradhatlan kelléke ez minden jó nevelésnek. Ha nincs tekintet Isten- és lélekre, erényre és vallásra, akkor vége mindennek. Közönyösnek lenni a vallás dolgai iránt s ezt a növedékekkel láttatni, a legborzasztóbb következményi dolog. Ma oly sok a vallástalan és erkölestelen ifju, hogy minden utcában beléjük botlunk. Ezekben bizony se az egyháznak, de sem a hazának nem lehet öröme, se reménye. Ez már fájdalom, ma elég ténynyel van bebizonyítva.

Mi a mi teendők?

Példával és szóval oktatni, utbaigazítani a tévelygöket min-

denben, de különösen a nevelés ügyben, mert itt a legtöbb baj. A sebet, hogy az halálossá ne váljon, jókor kell orvosolni.

Mikor a nagy beteg világ nagy orvossa, Jézus Krisztus, megszületett, minő orvosságot ajánlhatnánk mi mást, mint őt. Hozzá folyamodjék minden szülő s nevelő benne megtalálta az Orvost és orvosságot. Oh kedvesem! hol van nagyobb szükségünk égi segítségre, mint a tan- és neveléspályán!? Tekintsünk tehát mindnyáján ó-év alkonyán ő reá, ki az **Alpha** és **Omega**, és ő erőt fog adni mindnyájunknak a derülő sok reményű uj évre, hogy a jövőben többet tehessünk, mint eddig tettünk.

Féléves multja van csak szerény nevelésügyi lapunknak, s ez idő alatt sok mindenre ki nem terjeszkedhettünk, de a jövőre Isten szent kegyelmével, bizva Magyarország nagy Védasszonya, Mária hatalmas közbenjárásában, többet fogunk tenni. Előre nem sokat ígérünk, mert a világ ugyis ma sokat ígér, de keveset ad. **„Az Igazság“** nem ígér, hanem ígéret nélkül fog adni. Mindenkinek megadja a magát minden téren, mi csak a neveléssel összefügghet. A sok elismerő nyilatkozat, mint például a „Magyar Allam,“ „Papok Lapja,“ „Egri Népujság,“ „Kaloesai Néplap,“ sat, sat.-ben van, nem tesz elbizakodottá, hanem csak buzdít többre s jobbra. Buzditsa az kedves olvasóinkat is arra, hogy az uj évre mindenki **legalább ötven előfizetőt** jelentsen be: mindenkinek szabad, sőt kötelessége is a jót pártolni! **Czélunk lapunk homlokán ki van jelölve**, erről idővel többet, jót és szépet mondunk, de előbb legyen nagyobb pártolás, mint a multban.

A szülők, tanítók és növendékpap-testvérek sokat tehetnek a szent ügyért s erre kérjük is különösen. Gondolja meg mindenki, hogy az elhagyottak ügyét, melylyel e rossz világban ma oly keveset gondolnak komolyan, igen elő fogja mozdítani, ha e lapot csekély évi **2 frt 20 krral** pártolja.

Még egyszer kérem a kegyes pártfogást és a kitűzött czélról komolyan gondolkozni!

Ha soha se kezdünk, soha semmit se is fogunk tenni, se végezni; ez elvünk mindenben, de különösen az elhagyottak ügyében. A kitűzött czél valósításáért, bármily későre essék is az, készek vagyunk élni és halni!

Segítsük az elhagyottakat! Pártoljuk „Az Igazság“-ot! .

D. a J. Kr. Adjon Isten boldog szent ünnepeket mindnyájunknak!

Pater Felicián.

II.

1. A valláserkölcsi nevelés-oktatás akadályai és ellenszerei.

óta az égi Igazság, Jézus Krisztus az idők teljében a földre szállott, hogy az *Igazságot* bűncért vesztett emberinemnek megmondja az „*Igazságot*“ örök időkre, azóta folytonosan naponta el lettek hangoztatva nyilvánosan az emberiséget itt és túl boldogító szent tanok, azok által, kiket ő bizott meg ezek fölséges hirdetésével és terjesztésével. Igen fontos tehát azon magasztos hivatal, melynek feladata mindenkinek az égi örök Igazságokat hirdetni, azokat már a kisdedek szívébe oltani s őket végcéljukra elvezetni. Sokan, kik nem tapasztaltak s a dolgot nem értik kellően, azt gondolják, hogy ezen hivatal a legkönnyebb, pedig bizony nem az! Nem az, mert a hitelemzőnek naponta több akadálylyal kell küzdenie mint bárkinek, hogy fáradsága ne csak az iskolában, hanem künn az életben is gyümölcsös legyen. Minden tanítónak, igaz, van elég gondja, fáradsága és szorgalma arra, hogy növendékeivel azt, mi elő van írva, elsajátíttassa s így a vizsga és az élet napi követelményeinek eleget tegyen, de azért oly nehézségekkel még sem kell küzdenie egynek sem, mint a hitelemzőnek, miért is gyakran a kettő közti eredmény nagyon elütő. Nem czélom a népiskola egyes tárgyainak tanításával járó akadályokat felszámolni, hanem csak a legfontosabbról, mi nélkül minden tudomány semmit ér: a hittanítás és valláserkölcsi nevelés-oktatással járó akadályokról pár szót szólni s a segédeszközöket felemlíteni, melyeknek sikerét a tapasztalat igazolta.

Miért volna nehezebb a valláserkölcsi tanítás, mint más tárgyké?

Azért, mert más tárgyak tanításánál nem fordulnak elő olyan akadályok, mint éppen a hittanításnál, mi a valláserkölcsi nevelés arany abc-je. Már mindjárt első tekintetre, ha komoly összehasonlítást teszünk, belátjuk okvetlen kevés körültekintéssel is, hogy: 1) az oktatás tárgya, mely szerfeletti, egészen titokszerű és tevőleges, mely is azért lényegeire nézve változhatlan s csak nehezen közölhető s magyarázható meg, főleg gyenge felfogással bíró kisdedeknek; 2) a szükséges tanmódszer, mely gyakorlást, figyelmet és kiváló következetességet kíván, hogy a hitelemző a helyest mindig eltalálja, a czélt soha szem elől ne tévessze és haszontalan kitéréseket ne tegyen; 3) a hittanoncok minősége, kiknek gyenge felfogása, a gondolkodásban való járatlansága és eszmeszegénysége nehézzé teszi a ker. vallás mély igazságainak olyan előadását, hogy elméjük azokat felfogja, (legalább úgy távolról, mert egészen felfogni a hit titkait ez életben senkinek se adatik), szívök megszerezze és emlékező-tehetségök megtartsa. Ehez járul még a gyermekkor természeti lengetegsége, szorakozottsága és könnyelműsége, melyek a gyermekek figyelmének ébrentartását és az ezek akarására való hatályos befolyást nagyon

megnehezítik; ugyanezt eszközli továbbá a gyakran nagyszámu hittanonczok tehetségének különfélesége is, a kik közül pedig egyet sem szabad elhanyagolni vagy épen figyelmen kívül hagyni; 4) nem ritkán magában a hitoktatóban is lehetnek nagy okok, melyek az oktatást sikerre nem vezetnék; így lehet valaki igen tudós, akár három tudori koszorut is birhat, lehetett az egyetemeknek derék tanára, de a kisdetek tanítója nem tudna lenni, mert nem könnyü dolog ám a különféle gyermekek elméjéhez és szívéhez való leereszkedés, főleg olyanokra nézve, kik több időn át magasabb tanulmányokkal foglalkoztak, tudósok s értelmesekek körében mozogtak. Érteni és tudni kell a gyermekek gondolkozásút, lefogását és nyelvét! 5) Gyakran a gyermekek külső viszonyai is akadályozzák a sikeres hitelemzői működést. Némely gyermekek kora elhagyatottsága és rossz házi nevelése, a sok rossz példa és gyakran az egyenes csábítások, a szülők közömbössége, a hiányos vagy csekély támogatás és istápolás a tanítók és hatóságok sat. részéről Mindez és több más igen megnehezíti és sikerét akadályozza a hitelemző működésének.

Legfájdalmasabb azonban az, hogy sok helyen, főleg az állami iskoláknál, — hol sok hitetlen vegyes vallásu, s *plane apostata* (hitehagyott) papok tanárkodnak, — mit a buzgó hittanár vagy hittanító nagy fáradtság- és szorgalommal épített, azt egyes hitetlen tanár, pl. a történelem, természetrajz és vegytan magyarázatainál letiporja.

Nem egy példát tudnék, fájdalom, felhozni szavam igazolására, megtörtént, hogy midőn a hitoktató Mózes csudáit magyarázta s ebből a valláserkölcsei nevelés virágait a növendékek szívébe plántálta, mindjárt a következő órán a természettan professor ura megkérdezte a tanulóktól, miről volt szó a hitan órán? — Mózes csudáról! — No és ti elhiszitek ama régi meséket? én is mindjárt mutatok nektek olyanokat . . . . Ez egy a millió közül, mit véghez visznek ama hitehagyott erkölcsgyilkosok, kik nagy Pázmányunk és más kath. nagyok drága pénzén alapított és már a szabadkőmives gondolkozásuak által communisált főiskoláinkban nevelkedtek fél s levének „a nemzet és haladás“ (???) zászlóvivői!

Hogy legyen sikeres a hitoktatás és valláserkölcsei nevelés bármily igyekezet mellett is ott, hol mit egy épít. husz leront?! Es ez így van ma a legtöbb iskolában, melyből Kriszrust és az üdv jelét, a szt keresztet kidobták. Tisztelet és elismerés a kivételeknek, mert nó egy pár ilyen is van!

Ilyenek az akadályok, melyek a valláserkölcsei nevelésnél ma főleg gyakran felmerülnek. Ezeket más tárgyak oktatásánál nem találhatjuk fel, azért világos tehát. hogy a vallástanítás a nép- ugy, mint a középiskoláknál nem valami tréfa dolog.

Összetett kezekkel csak nem nézhetünk szembe a felmerülő akadályokkal, mert így nem segíthetünk, hanem tennünk kell. Minden bajnak

van orvosa és orvossága, lássuk meg végezetre tehát röviden ezeket is, hogy szükség esetén egyik-másik akadálynál felhasználhassuk.

A felsorolt öt akadály sat. leküzdésére a hitelemzőnek föl kell szerelnie magát a szeretet, nagy türelem, kitartás, állhatatos buzgóság, sok olvasás, elmélkedés és áhítatos imádság töltött fegyverével. A fontos küzdelemre fölvértezheti magát pedig a hitelemző: a) tiszte eszméjének, magasztosságának és méltóságának megfontolása által, melynek feladata a fogékony gyermeki lelkekben Isten képmását kiképezni, az ideiglenes jólét és örök üdv alapját megvetni; b) az isteni gyermek-barát eszméjének folytonos szemelött tartása által; c) azon minden tiszta szívnek természetes szeretete által a gyermekek iránt, mely ezek ártatlanságában és gyermekded voltában örömet lel és szívesen kisded lesz a kisdedekkel, hogy nekik utjok, igazságuk és életük legyen; d) gyakorabbi komoly megszívlelése által egyrészt azon kárnak, mely az elhanyagolt gyermeknevelésből, más részről azon gazdag áldásoknak, melyek a hitelemzői tiszt lelkiismeretes kezeléséből a jelen és jövőre származnak; e) főleg nem katolikus iskoláknál — mert katolikusokról szó sem lehet — az olyan bujtogató vallástalan tanár- és tanítóknak folytonos szemmel tartása, komoly megintése, rendreutasítása, s ha kell feljelentése által segíthetünk a bajokon. A mi ez utóbbit illeti, persze ohajtandó volna, ha a sátán soknak oldalát nem tuszkolná Isten igazsagai ellen, a békés egyetértés, mert ez vetné meg igazán az alapot.

A hol hitoktató és a többi tanár meg tanitótársak egyetértének és éreznek *a jöban*, csak onnan lehet várni jó növendékeket, jó hazafiakat, kik félik Istent és tisztelik a törvényt. Hiába lármázzák tele a lapokat *hazafisággal*, nem lesz belőle semmi *hazafiságnál* egyéb, ha előbb nem a hit és vallásérköles dugasztja a felserdülők szívét. Csak úgy lesz boldog a haza s csak úgy javul a helyzet, ha a „haza munkásai“ egyetértének mindig *a jöban*. De hej bajos ez ott, hol több felekezeti s plane *apostata* tanárok és tanítók vannak. Ott csak úgy lehet segíteni, ha az el államisított iskolákat, melyek ma csak tengődnek s régi méltó czimök után (kath. jelleg) zokogva kiáltanak, újból az egyháznak adják.

Mig a növendékek a huza-vonát látják a hittanító és más tanító közt, addig sikerre hiába számitsunk.

Kik bámulják a közös és kath. jellegű iskolák növendékeinek erkölcsi és vallásossága közti differenciát, gondoljanak csak komolyan az akadályokra s belátják azonnal, hogy a hol Krisztus szeretetének és világosságának napja nem süt, ott holt minden és semmi jó jövőre nem lehet kilátás; a vallásérkölesi nevelésben megmételyezett ifjak csak rossz embere'k és rossz hazafiak lehetnek.

Legyenek számüzve a vallásháborító tanárok és tanítók minden iskolától s a tanérok *a jöban* tartsanak együtt, s így majd a sok helyen

megsértett valláserkölc's napja a kath. Magyarhonban, Mária országában, minden il'junak s majd minden *hazafinak* szivében fényre derül. Oh harmatozzátok egek felülről s csepegjétek le ezt az Igazságot!

P. F.

2. Az iskolai fegyelem fontossága.

iskolai fegyelem alatt mindazon eljárásokat értjük, melyek által a gyermekeket erkölc'stelenségek- és rendetlenségektől megóvni, köztök a csendet és rendet fentartani s öket illendő viseletre s valláserkölc'si műveltségre szoktatni képesek vagyunk.

A fegyelem a szellemi nevelés egyik főtényezője, e nélkül oktatásunkkal sikeresen haladni nem tudnánk. Hiszen tudjuk azt, hogy a gyermek természeténél fogva hajlandó nemcsak a jóra, de bővebb mértékben a rosszra is. Ez kétségkívül így van, s ha a gyermeket a veleszületett hajlamával magára hagyjuk, nem lévén nála még értelem, az indulatok és rossz hajlamok annyira erős gyökeret vernek benne, hogy azt csak a fegyelem behatásai által lehet onnan kiirtani.

A fegyelem az iskolában ép oly elkerülhetetlenül szükséges, mint a szántás a földnek.

Fegyelem nélkül az oktatás nem lehetséges.

„A fegyelem elhárítja az oktatás útjából az akadályokat,“ ennek igazsága fe'öl meggyőződhetik minden tanító, de különösen az, ki kezdő gyermekekkel foglalkozik. Igen, mert valamint a gyermek kezdő éveiben az oktatással kevésre mehetni és csakis a fegyelem tu'nyomó alkalmazása által lehet valamire szoktatni, ép így vagyunk az iskolai életben is.

A tanítónak azon eljárását, melyet a kezdőkkel kell tennie, hasonlíthatjuk azon ember munkájához, ki egy rossz silány talaju kaszállót veteményes kertté akar tenni. Munkáját nem kezdi vetéssel, hanem azt felszegi, boronálja, ássa, hogy ez által a dudva gyökerek, melyek később a vetemény fejlődését akadályoznák, kipusztuljanak; jó termőképességű földdel tölti, egyengeti, s csak azután veszi az magába a magot, s így lesz az termékennyé. Cseppel sem különb és könnyebb munka vár a tanítóra is a kezdő iskolás gyermekekkel. Hány napi, sőt heti fáradságába, türelmébe kerül öket csak elenyésző kis mértékben is csendeségre, rendre, figyelmezésre szoktatni, s ekép utat törni a szellemi erőket bármely kis mértékben igénybe vevő oktatás sikerére. S ezen uttörő eszköz az iskolai fegyelem.

Nyissuk meg a'ajtót és lépünk be egy jól fegyelmezett iskolába, s látni fogjuk, hogyan teszi ott a fegyelem fogamatossá az oktatást. Kezdjük elöl, midőn gyülekeznek a kis szellemi harczosok. Nyájas „Dicsértessék a Jézus Krisztus“ köszönettel lépnek az iskolába, s azonnal főve-

geiket, felső ruhájokat a fogásra téve *) innen szokott helyökre mennek minden zaj, lárma, dörgetés nélkül, hol leczkéiket ismételtetik csendesen, vagy a jobbak, kik már azzal készen vannak, lassan beszélgetnek, nem ordítanak, nem verik egymást, nem ugrálnak az iskolai padok stb. tetején, hanem csendben várják az időt, melyben kezdődik az oktatás. Az óra nyolczat üt s kezdődik az oktatás. Mindegy szálíg jelen vannak. Otthon korán reggelijökért ostromolják anyjokat, hogy adják azt hamar, mert rendes időben iskolában akarnak lenni, ha nem adják, ott hagyják, csak-hogy el ne késsenek. Ha mégis egy-kettő későn jönne, minden kérdés nélkül megkésésének okát azonnal megmondja, mert a fegyelem pontos megjelenésre szoktatá. Oktatás előtt imádkoznak. A tanító velök szemben állásával jelt ad a felállásra. Csend van, „Az Atyának“ stb., az imát értelmesen, csendesen, nem lármázva vagy énekelve, elmondják.

A fegyelem megszoktatja őket, hogy munkánkat Istennel kezdjük, s ez által oktatásunknak vallásos jelleget is adunk. Imádság után a gyermek-seregen végig tekint a tanító, vajjon nem hiányzik e valaki, s a meg nem jelentek felől kérdezősködik, a kimaradás okát alaposan kipuhatólja, hogy esetleg nem rossz akaratból maradt e el egyik-másik. A kimaradások igazolását szigoruan megköveteli, ha beteg volt, orvosi bizonyítványt mutattat fel, ha t. i. orvos van a faluban. Így a fegyelem a kimaradások gyakoribb ismétlését megakadályozza.

Oktatás közben nem zavarja semmi a tanítót, sem a növendékeket. Beszélgetés, ide s tova tekintetés vagy más rendtelenség nem fordul elő, mert a fegyelem fentartja a csendet és rendet.

Ha egyik tárgyról a másik tárgyra mennek át, ez pár perc alatt és minden zaj nélkül megy végbe. Rövid vezényszóra kezdőknél van a palatábla, irka vagy a mi szükséges, s kezdődik újból a munka minden akadály nélkül. A fegyelem megszoktatja őket munkájuk gyors és pontos teljesítésére s az idő felhasználására. A tanító — ismervén már a katonáit — tanításközben a növendékek szeméből is kiolvassa, vajjon mindamellet, hogy szemök tanítójokra van irányozva, figyelmök oda van e fordítva. Az ész ide s tova járkálásának utját vágjuk az által, ha az akkor magyarázottakra vonatkozó kérdéseket teszünk, s egyeseket, t. i. kikről megakarunk győződni, hogy csakugyan figyeinek-e, névszerint is felhivunk. Így a fegyelem folytonos figyelmeztést eszközöl.

Midőn az iskolából távoznak, szintén az csendesen történik. Az iskolán kívül különösen éber legyen a tanító, mert az utcán szabadabban érezvén magokat, pajkoskodni szoktak; de ha tudják, miként tanítójuk szeme őket az utcán is kíséri, ideglen dolgokat nem fognak elkövetni. Ime, a fegyelem az iskola falain kívül is a rendet fenn képes tartani.

A mely iskolában a fegyelem állandóan lakik, ott még a tanszerek

*) Ennek megengedése az egészségügyi szabályokkal homlokegyenest ellenkezőnek. Nagy hidegből kályha mellé állni, veszedelmes játék. Meg ne engedje a tanító. Szerk.

is rendben és tisztán vannak, pld. ha a palatábla ráhája vagy keze elpiszkolódik, addig be nem lép az iskolába, míg azt meg nem tisztította. A fegyelem a gyermekeket rend- és tisztaságra szoktatja.

De a fegyelem felismerszik apróbb dolgokban is, melyek egyébiránt az oktatás sikerét elősegítik, pld. hogy a gyermekek szabályos testtartással írnak, a tollat vagy palavesszőt kezökben helyesen tartják s többféleké. Ezek ugyan lényegteleneknek tűnnek fel, de azért még sem vehetjük oly csekélységnek melyek a tanító figyelmére méltók ne volnának, mert ezen apróságok is a fegyelem helyes kezelése mellett bizonyítanak, midőn látjuk, hogy a növendékek azokat is megtartják.

Már előbb lőn mondva, hogy oktatásunk fegyelem nélkül nem vezet biztos célra, mert ámbár a gyermekekben van tanulásvágy, és a helyesen előadott tárggyal a gyermekeket vonzzuk, ámde a tanulásvágy mégis némelyekben gyenge, a másik meg hamar elveszti kedvét, a harmadiknál még csak bizonyos tárgy iránt látszik a tanulásvágy, az oktatás-mód pedig ritkán lehet minden gyermekre egyiránt minden tantárgyból vonzó.

Miként érhetne célzt tehát az oktatás, ha utjából a fegyelem az akadályokat el nem távolítaná?

Az iskolai fegyelem becsét csak a szakember tudja valóban méltányolni, nem szükséges sokat vizsgálódnia, a fegyelem megmutatja az iskola minőségét, szóval a fegyelem olyan az iskolában, mint szobában a tükör.

Az iskolai fegyelem nemcsak utat egyenget az oktatásra, de maga is oktatás. A fegyelem egy célra törekszik az oktatással, arra, mire a nevelés. A ki a fegyelem név alatt csak azon szabályokat értendő, melyeknek célja az iskolában a csendet és rendet eszközölni, csakugyan az nagyot hibáznék.

A fegyelemnek ki kell terjeszkednie mindarra, a mi az oktatás céljára tartozik, tehát szabályozni kell a gyermek benső lelkiéletét, u. m. gondolkozását, érzelmeit, akaratát vagyis szoktatni kell, hogy helyesen gondolkozzék, az illem és erkölcs törvényei szerint cselekedjek.

Emberrt csak inkább úgy képezünk erkölcsössé, ha egyenesen, huzamosb időig és közvetlenül akaratára hatunk, vagyis erkölcsi fegyelem által. Ez növeli és erősíti meg benne az akaratot, hogy a rossz tettek elkövetése ellen határozottan ellene szegüljön, ez indítsa az Isten törvényei és parancsai hű megtartására.

A fegyelem tehát gyakorlati erkölccstan, az erkölcsösség terén munkálkodó oktatás.

Nem teljes az oly iskolai fegyelem, mely megelégszik azzal, hogy az oktatás közben jelentkező rendtelenségeket elfojtsa, hanem az, mely egészen azon van, hogy azt teljesen kiirtsa. A rosszra való hajlam pedig akként győzetik le, ha a jó iránti hajlam, vagyis a jónak szeretete erősebb gyökeret vert a szívben.

Ha a szívből a rossz iránti hajlam kiüzetett, ne késsünk pillanatnyit se, hanem igyekezzünk az erény magvával bevetni és azt gondosan ápolni, hogy ez által erőssé kifejlődve, a mutatkozó rossz hajlamokat képes legyen legyőzni. Látható tehát, hogy a tanító, ki egyszersmind nevelő, mennyire nincs tisztában magával, ha azt hinné, miként a fegyelem követelésének eleget tett azzal, ha az oktatásközben mutatkozó rendetlenségeket elnyomta. A valódi iskolai fegyelem, ha egyszersmind oktatás is akar lenni, azon van, hogy miután sikerült neki elszoktatni a gyermekeket a rendetlenségtől, őket a keresztény erkölcsök követésére buzdítsa.

Nyissunk be újból egy iskolába, de olyanba, hol a keresztény fegyelem szelleme honol, s megfogunk győződni, hogyan szoktattatnak ott a gyermekek illendőség- és keresztény erkölcsökre.

A lelkiismeretes tanító nem mulaszt el semmi oly kínálkozó alkalmat, melyben növendékeit a jóra, becsületességre, tisztességre intheti; alkalom adtán felhívja szíveikben az Isten iránti szeretetet, buzdítsa a templom látogatására és ő maga is velök megy, ügyelvén a rendre, szem rajtok függ, hogy lássa, nem tesznek-e olyasmít, melyet az Isten házában elkövetni nem szabad. Ő velök énekel, imádkozik. A templomból kijövén, főgondjátul tekinti az ott esetleg elkövetett rendetlenségek elkövetőit kérdőre vonni, megdorgálni vagy megfenyíteni. Az elmaradtak igazolását megköveteli, s éber figyelemmel vigyáz, nem rossz akaratból maradt-e ki egyik vagy másik a templomból stb. Ez annál inkább elkerülhetetlenül szükséges, mert ha kis korában nem szeretettjük meg a gyermekkel a templom látogatást, nagy korában nemhogy oda menne, hanem még a szent dolgokkal is csúfolkodni fog.

De ennek elejét veheti a tanító a fegyelem alkalmazása által, mert a fegyelem szigorú kezelésével megnyeri, hogy az imádkozás iránt tisztelettel fognak viselkedni nemcsak, de azt végezni is fogják, s így lassanként bevezettetnek az Isten tiszteli életbe. Lám a fegyelem helyes kezeléssel a gyermeket Isten iránti tiszteletre tanítja.

A gyermekek között nem ritkán előfordul azon eset, hogy t. i. ha valamely hibába esnek, abból hazugsággal szeretnek menekülni. Ilyenkor mindenesetre a tanító ébersége mégis képes a valót napfényre hozatni, hogy miként, annak leírása nem tartozik kitűzött themánkhoz. A hazugság kiderítése után látható a gyermek arcán a kedvetlenség és szegény. A töredelmesen megvallott hibáért (t. i. ha nem nagy) büntetést mérni rá fölösleges, mivel az érzékenyszívű gyermek nagyobbnak tartja azt a bélyeget, mely rá ütött, mint bármely kisebb büntetést. Az a tudat, hogy tanítója bizalmára méltatlan lett, érzékenyebben érzi ezt, mint a büntetés alkalmazását. Így ápolja a fegyelem bennök az igazságszeretetet.

A fegyelem a gyermekekben ápolja még az engedelmességet is. Vegyük pl. a családi életet, (nem értve a felsőket), ott nem ritkán talál-

kozunk engedetlenséggel, vajjon miért? nagyon könnyü rá a felelet, mert fegyelem nincs, vagy ha van is, nem helyesen alkalmaztatik. Hány-szor nem lehet hallani a gyermek feleselését apja- vagy anyjával szem-ben, hány-szor van az, hogy szülői parancsát csak fitymálja, mindennek oka: a fegyelem hiánya.

De lássuk, vajjon ez az iskolai életben is így van? Erre határozot-tan „nem“-mel kell feleljünk, mert nem hisszük, hogy az iskolában meg-történjék, vagy ha meg is, nagyon ritkán az, miszerint a tanítvány tani-tójával feleseljen, vagy az ő parancsa ellen szegüljön. És miért? mert az iskolában a fegyelem ápolja az engedelmességet.

A röviden felsoroltakból látható, miként a fegyelemtől nem lehet tagadni azon érdemet, hogy legelőször a gyermekeket erkölcsösségre ő szoktatja. A fegyelem az, mely karjai közé veszi a gyermeket azért, hogy a jóban állhatatossá és erőssé nevelje, s így vezesse be az életbe; de itt sem hagyja magára, hanem a rosszak követésétől visszatartsa, Isten-és embereknek tetsző életre buzdítsa. Épen azért joggal nevezhetjük a fegyelmet folytonos erkölcsi oktatásnak.

Ha a tanítókkal a családok kezét fognának, s jól megfontolnák a fegyelem hasznosságát és lelkiismeretesek lennének annak fentartásában, úgy mindenesetre sem a tanítók, sem pedig a szülők nem volnának kénytelenek a gyermekek pajkossága és engedetlensége miatt panaszkodni.

Nonnatus.

3. Könyvismertetés.

Vegyes költemények, írta Bodó Ádám.

Gördelyi egyházmegyénk egyik jeles tagja, Bodó Ádám gym-n. pap-tanár, költői tehetségének szép termékét „Vegyes Költeményei“-ben a hazai művelt közönségnek bemutatta. Valóban örvendünk és gra-tulálunk a jeles szerzőnek, hogy keblének melegét és szellemének világító fényét nem rejtette véka alá, hanem a tiszta erkölcs érdekében ténylegesen közreműködni kívánt.

Csikmegye jeles fiának irodalmi becsesel bíró költeményeiről a ha-zai sajtó dicséző bírálatot hozott.

(A tudós ft. Bándi Vazul tanár ur szavaival méltán elmondhatjuk: „jól esik lelkünknek Bodó Ádám „Vegyes költeményei“-ben egy oly gyűjteményt bemutatni, mely hivatva van úgy szerzőjét, mint az eredeti magyar verselésnek bárczes hazánkban tul nem szárnyalt képviselőjét feltüntetni, mind pedig a ne-mes és szép iránt lelkesülni tudó közönségnek hajlamát megnyerni a szivne-mesítő s kedélyt gyönyörködtető költői munkák iránt.“)

A „Vegyes költemények“ több oldalról alaposan meg lettek bírálva s arról a jeles szakértők csakis jót mondván, azok bővebb ismertetésébe nem szükség bocsátkoznunk, hanem, mint pártolásra valóban méltó, szivnemesítő és

kedélyesen gyönyörködtető művet a m. t. hazai közönség becses pártfogásába ajánljuk.

Mutatványul közöljük „A sebesült hadizászló“ című költeményt.

A sebesült hadizászló.

Sok harc zivatarja dulong ereimben,
S azt küzdve kiállni sehogy se' tudom már.
Templomba velem, hol a béke hazája,
Templomba legott, hol a szent nyugalom vár!

Véres lobogóm oda van, megemészté
Bősz ellencim dübe harezi tusában ;
Ah, mert fiaim szive gyult, szive lángolt
Mindig, hol a harc mezejére kiszálltam.

Dult-tult a halál soraimban elégszer,
Es elveimért fiaim vele dültek.
Mert ott, hol a honszeretet tüze lángolt.
Nem, nem lehetett soha veszni az ügynek

Mert engemet a nagy idők s események
Emléke körül viszen a csatatéren,
S ott szállok alá halovány, könnyes arcczal
Hol sirja ölen pihen annyi vitézem.

Hány porladozik közülök siratatlan,
Hánynak neve vész az örök felelesben!
Nincs jel, csakis én vagyok, én is erőtlen,
Hogy hős fiaim neveit kibeszéljem.

Kik fekszenek ott a halál hideg ágyán,
Mind hasztalanul tüzelem diadalra ;
Csak néma a sir, szava nincs, szive porlad,
Es én jövök a csatatért odahagyva.

Emlékeül elfeledett daliáknak
Templomba velem, nosza, a csatasorból!
Ott buzdul a honfi, ha látni fog engem,
S mártírjaimért is imádkozik olykor.

A vers ámbár idegen klasszikus forma hangjánál fogva, jól lehet a magyar nem képes a régi görög-római versméterek zenei rithmusát kiérezni, még a laikus fülre is megteszi a maga hatását.

„Krisztus születésekor“ hosszú anapostusai, emelkedett hangulata és erős nyelvezete folytán szintén feltűnik a nem szakértő előtt is.

A „Vegyes költemények“-ben képviselve van a lyrának minden faja, az epikából : monda, rege, ősrége, tündérrege, ballada, románcz, beszély stb.

Az itteni költeményről, lehet az egésze kedvezően következtetni.

A világnézet szerencsés szemléelője ; író a szenvedések közepett kétségbe nem esik soha, a keresztény hit és remény világa a szomorúság napjaiban is lelki szemci elébe oda-oda csillog, a mint azt Előfizetési felhívásában is előre jelezte.

Hogy kedves modorban mindeufelé terjedjen a hitigazság, azt ohajtja is az „Igazság.“

A hazafias és tehetős Csikmegyének érdekében áll, hogy a költő által pengetett lant, a lérczes hazában süket fülekre ne találjon.

Részünkről reméljük is, hogy a szép Gyergyó völgyében, melyet Isten mosolya alkota, nem lesz a válasz e sorokra a t. olvasó hallgatása.

A „Vegyes költemények“ csinosan kiállított füzete megrendelhető szerzőnél, Bodó Ádám áldozár és gymn. tanár urnál, Maros-Vásárhelytt. Ára füzve 1 frt. Kik a pénzt előre beküldik, azok a könyvet bérmentesen kapják.

Múthé József,
plebános.

III.

A műveltség befolyásáról az ember boldogságára.

Az ember az Isten által haladásában műveltségre rendeltetve. És mégis a műveltség tette nyomorulttá az embert, bénította el testét, vette körül fájdalommal szellemét, és a boldogságból, mely a természet bőségszarvából, létele pillanatában feléje áradott, semmit nem hagyott meg, mint a forró vágyakozást azután és tehetlenségének kínzó érzését annak élvezésére. Tekintsétek meg csak a műveltség legmagasabb fokán álló népeket! Milyen embereket találtok közöttök. Vidám, pozsgás életteljes gyermekek helyett, felpuffadt halvány teremtményeket, leált, komoly arczezal; tüzes, erős, bátor ifjak helyett, finom, gyengéd, összetöpörödött emberkét, ki kölesönzött szemekkel néz, és csak egy állati ösztönért tud érezni, hatni, élni és halni; a telítetmetű szűz helyett, kinek arczán viruló ifjuság, jó kedv, tűz és ártatlanság versenyeznek az előnyért, elaszott szellemi alakot, halvány szemekkel és kedvetlen arcvonásokkal; a kifejlett férfi helyett, ki mint atya, polgár és emberbarát, eszládának, az államnak és a világnak él, egy senyves rásztkórosat látunk, kinek le kell részegítnie magát, ha vidám akar lenni, s kit meg keil a ándékozni, ha azt akarjuk, hogy barátságos legyen; az egészséges, csendes háziasságban élő boldog anya helyett, kinek nevető escesemő függ emlőjén, egy szegény szenvedőt találunk, kit a gyöngeség megakadályoz abban, hogy anyavá legyen, vagy egy békezavaró nőszenvest, ki egy rózsának illatjától ájulásba esik, vagy az egész férfi-nembe szerelmes kaczért, ki előtt egy érzelő arszlán pillantása kedvesebb, mint az anyatejel táplált escesemőnek hálás tekintete. És milyen gyermekeket nemzenek az ilyen emberek? Artatlan áldozatokat, kik még boldogok, ha a világot csak keresztül mentükben látják, a helyett, hogy hosszabb lételök által annak terhére esnének.

Mily beláthatlan nagy a betegségek serege, mely a legműveltebb embert, a legundokabb alakokban körül veszi. Alig pillantják meg a gyermekek a világot, már addig gyötörtetnek haslájdalmak által, míg jajgatásuknak véget vet. Másoknak nyelvök, szájuk és torkuk hártýás szájlóbbal borittatnak el, s az által magának a tápszernek élvezése is kin lesz reájok nézve s halál okoztatik. Mások meghalnak, mivel agyvelejüket

viz árasztotta el. Sokaknál a legcsekélyebb okok halálos rángásokat idéznek elő, és így az új szülötteknek több mint fele, az első élet év bevégezése előtt sirba száll. A megmaradt gyermekek egy részének csontai lágyulnak meg (angol kór), s egész testök megbénul; másik részt a bélférges emésztnek meg. Soknak tagjaik zsugorodnak össze, hasuk felpuffad, arczuk felduzzad, mirigyeik megdagadnak, s görvély és asztkór támad. Azok, kik ezen nyavalyákat kikerülik vagy átélnek, elsenyvesednek, vagy a számárhurutnak, a vöregnek (scarlatt), a himlőnek s ezek különféle gonosz következtéseinek játszhatnak kezére. A mely rész a serdülés felé közelg, önfertőzés, korai és mértékletlen szerelmi élvezetek által meríti ki magát; ekkor a hátgerincz-sorvadás, vérhöhögés, tüdővész kór s a lappangó láz tartják aratásukat. És milyen pusztításokat tesz ezek között a bujakór! Így éri el az ifju elerőtlenedve és görhesen a férfui kort, hol a rásztkór, buskomorság, az altest betegségei, a belek bedugolása, aranyér, kőbántalmak, köszvény és sok más nyavalya fogadják őt, és egy nyomoruságos öregség felé vezetik, melyben alig birván testével, érzeitől nagyobb részint megfosztva, félnéken és nyöszörögve hervad, míg végre a szűkmellőség, meltvizkór vagy a gutaütés nyugalomba helyezik. Még számosabbak azon betegségek, melyek előtt a nőnem legörnyedni kénytelen, míg az öregség küszöbére lép. A havi tisztulás rendtelenségei, százféle bántalmaktól kísérve, a sápkór, fehér folyás, sulyos terhesség, korai szülés, gyermekágyi láz, ideggyengeség, nőszenv, göröcsök, rángások, örülség, a méhnek és emlőknek megkeményedése, asztkór, vízkór és kilogja mindazon nyavalyákat megnevezni, melyek az életet vagy kinpaddá teszik számukra, vagy azt virágában semmisítik meg. És mily kevés közelíti meg a magasabb kort? És hányan nem hullanak el idő előtt a halál kaszija alatt a heveny betegségekben, mindennemű lázokban, gyuladásokban, genyedésekben, fekélyekben, sat.

Az ilyen számtalan testi nyomor után, melyből itt egy könnyű vázlatot adtunk, bizonyosan nem szükséges az erkölcsi bajoknak azon seregét, mely mérges nyilait a művelt emberekre szórja, elsorolni, hogy azokat, mint tanukat a műveltség ártalmassága felől kihallgassuk. Az igazság és tévelygés, a félelem s remény közti folytonos ingadozás, az örökös nyugtalanság, a mindig ösztönző törekvés, a javak utáni forró vágyakozás, melyeket itt soha nem érhet el, az állandó gondok, a félelem, a szerelemfáltás, az irigység, a gyűlölet, a megbánás és sok más szenvedélyek, melyeknek folytonos változása a lélek békéjét elrombolja; a különféle érdekek sokféle összeütközése, az emberek egymással szünetlen surlódása, a jogtalanságok, elnyomások, csábítások, üldözések, a melyek annyival inkább sokasodnak, a mennyivel a műveltség fokozódásával az embernek különféle szükségei többülnek, csak mint azon sokfajta szerencsétlenség néhány példái soroztathatnak elő, melylyel az ugynevezett művelt emberek a vadaknál előbbre vannak

Azon esetek, melyekben az ember testileg és szellemileg jól, telje-

sen és derekasan ki van fejlődve, különösen a művelt népeknél igen kevés számmal vannak.

Ezzel ugyan itt elég rosszat összehalmozttak; de hogy igazán a műveltség-e ezeknek forrása, melyből minden kiárad, e felett legalább a szerző előtt igen sok kétség merül fel, melyeket csak szemlélet alá kell venni, hogy meggyőződünk, mikép ezen vádolásokkal egészen más valamit kell terhelni, melyet itt a műveltséggel összetévesztenek, s a mely ehhez semmikép nem hasonló; hogy az embernek nem műveltsége, hanem igen messze üzött finomodása, elkényesedése minden elsorolt bajoknak szerző oka. Hogy tehát most magunkat képessé tegyük a műveltségre reá fogott bűnök igazolására, közelebbről kell vele megismerkednünk, meg kell tudnunk, hogy micsoda a műveltség. Azt hiszem, hogy értem ezen szót, ha azt mondom, hogy a műveltség minden emberi (nemes) tehetségnek és erőnek tökéletes kifejllesztése. Ezen kiképzésnek eszköze a gyakorlat.

Az ember legkülöntébb tehetségeit és erőit olvasóim az életből megtanulhatták ismerni, egyszersmind alkalmuk is volt belátni, hogy az ember sajátos tehetségei és erői, mily bensőleg össze vannak szöve állatóságával; belátták azt, hogy az emberi szellem csak testi szervek által lép a teremtéssel viszonyhatásba, és hogy ezen szervek és ezeknek erélye csak az állati élet által áll fenn, és hogy az élet erejével és gyengeségével tökéletességben növekszik vagy fogy. Tehát ebből azon biztós eredményt nyerjük, hogy az ember minden tehetségeinek és erőinek tökéletes kifejlődése, az állati életről való természetszerű gondoskodás nélkül lehetetlen, hogy tehát a tulajdonképeni magasabb, valóban szellemi műveltség csak a test kiműveléséveli összhangzó összeköttetésben tenyészhetik.

Miután Isten az embernek mindezen tehetségeket adta, miután semmit nem ad hiába, minden erőtlő hatást kíván: úgy azt is kívánja, hogy mindazokat munkásságba hozza, hogy azokat mind tökéletesítse. Es ha Isten és a természet ezeket megkívánja, úgy nem csak nem ártalmasok, hanem kell hogy üdvösek legyenek reá nézve, feltéve, hogy az úgy történik, a mint azt a természet megkívánja; és hogy az üdvös, a tapasztalás megmutatja. Így az, ki izomerejét gyakran működésbe hozza és gyakorolja, egészségre, testi erőre és szellemi élvezetre nézve a legszebb előnyöket nyeri. Ez által nyeri táplálékát, gyakran változtatja a földön és a légben álláspontját; lelkére nézve megszokasítja ez által a szemlélet tárgyait; teste a mellett tisztább, élesztőbb léget lehel be, teljesebb huzamokban, vérkeringése felvidittatik, az emésztés, az elválasztások és kiürülések, egy szóval minden életműködések előmozdittatnak; az izmok növekednek erőben; az idegek elvesztik tulzott érzékenységüket, a test a légváltozás sérelmei, e hőség, hideg, nedvesség és több más ártalmasságok ellen, melyek arra rombolólag hatnak, megkeményítettik. Magába a belső érzékekbe is minden kellemetlen benyomások enyhítve jönnek meg, s nem oly könnyen zavarják meg a lélek egykedvűségét és a belső békét.

Épen ily kecsgetetők az előnyök, melyeket a gyakorlás által kiképzett érzékek nyújtanak. Az embernek messzerepülő szeme, éles hallása már messziről megmutatják neki a hasznosat, s jókor intik a veszély felől; a finom szaglás és íz a testi egészségnek valódi őrei, a lég rossz minőségeiről, az ételek és italok ártalmasságáról és mérgeességéről tanítják meg, vagy megmutatják azok közt a hasznosat és üdvöset; az érzés tájdalom által kényszeríti őt, hogy a hideg, hőség és nedvesség ellen megóvja magát, és mindent eltávolítson magától, a mi testét ártalmassággal fenyegeti. Es mily nagy és különféle a szellemi élvezet, mely az által belsők felé árad.

A magasabb lelki erők, az ész és értelem kiképzése, képesé teszik őt arra, hogy minden erőt, mely testében hat, következményeiben kiszámítson, s a multat a jelen és a jövőre nézve, s másoknak sorsát saját javára felhasználja, a pillanatban kellémet, az igaz, mindig jótól megkülönböztesse; ez őt a természet parancsnokává teszi, s azon tehetséget adja neki, hogy annak minden hatását saját hasznára vezesse; ez az igaznak, jónak és szépnek körét egész a végetlenig bővíti meg neki, s az öröklétre nézve a legelragadóbb kilátásokat nyitja meg előtte.

A szilárd gyakorlott erő pontosan követi az erkölcsiség törvényeit, s azt, a ki avval bir, az emberek barátjává és kedvenczévé teszi, esekély sértéseket és eikerüihetetlen kellemetlenségeket nyugodtan eltűr, szigoruan fékezi a vadszenvedélyeket, az emberi egészség és boldogság leggonoszabb ellenségeit. Az akaraterős embernek lelki nyugalma megrendíthetlen, öröme kifogyhatatlan, mert ő, mind saját maga, mind az idegenek boldogságának örül; szenvedése kevés és csekély, mert magaviselte kevésnek teszi őt ki, s azokért, melyek őt ártatlanul találják, szívében és idegen szeretetben talál vigaszt és enyhítést.

Ezen módon az egészen és a természet szerint kiművelt ember erős, ügyes, egészséges, vidám és boldog volna; a műveltség nem volna természetellenes ellensége az emberiségnek, hanem annak legjobb barátnéja és leggazdagabb áldozathozója.

De nem kell eléledni azon félrtélt: a műveltségnek a természet törvényeihez mértnek kell lenni; minden tehetségeknek és erőknek, az állati életre való folytonos tekintettel kell kiképezterni; a testnek és szellemnek egyenlő lépéssel kell a tökéletesedés felé haladni. Csupán testének, csupán állatiasságának kifejlődése visszatartja az embert méltósága alatt s durva, bárgyu, nyomorult teremtéssé teszi, mely azon boldogságot, mely reá vár, épen nem sejt, csupán a léleknek fokozása pedig elhanyagolja testét, elemészi az eröket, és az embert elsenyveszti s nyomorulttá teszi. A lélek és test oly bensöleg ös-ze vannak növe egymással, hogy csak kölcsönös munkásság és segélyezés tartja fel a közös jóllétet, s vezetheti az egész embert biztosan a boldogság kecsgetető czélja felé.

Az ember tehát egyedül magasabb szellemi munkásságra, egyedül szemléskedésre nem született. Azonban ez az embert még sem teszi

oly boldogtalanná, mint az érzékiség és képzelem kizárólagos kiképzése, melyet *a jogtalansággal ugynevezett művelt emberek*, minden más szellemi és testi tehetségeik elhanyagolásával életök főfoglalatosságává tesznek. Ez, melyet valódi értelemben elfinomodásnak, elpuhulásnak nevezhetni, ez az, mely az emberre tulajdonképen mindazon nyomort hozza, melyet jogtalanul a műveltségre fogunk. Ha az ember az elfinomodás által érzékiségét és képzelmeit a legmagasabbra hangolta, akkor csak érzéki élvezet egész életének egyedüli célja, egész ereje az érzéki gyönyörök utáni vadászatban emésztődik fel. Mindazon élvezetek, a melyeket a természet nyújt neki, nem sokára elégtelenek lesznek, s ezeket természetellenesek által, ártalmas ételek s italok, s ezeknek tulságos élvezete, a nemi ösztön mértékletlen és természetellenes kielégítése, és ezer meg ezer más kikeresett kéjek által igyekeznek kielégíteni. A testi erő, ész és akarat a mellett gyermekkorban maradnak; igen gyenge levén arra, hogy oltalmazhassa magát, az öt körülvevő dolgok minden ellenséges megtámadásának kitéve marad. Csak az tetszik neki jónak, a mi érzékét a jelen pillanatra ingerli; jövőjét sűrű köd fedi el Szabadsága érzékeinek és képzelmének uralma alatt áll; képtelen magát okok szerint emberi cselekményekre határozni; ő nem cselekszik, hanem az ingerek folyama által elragadtatik. Szelleme szakadatlan nyugtalanságban van, a legnagyobb kéjek nem elégítik ki szükségait, enyhítés nélkül szomjazik mindig valami után, a mit nem ismer, és a mit csak az értelem nyújthatna neki; és végre, ha a kimerült érzékiség megtagadja tőle a testi élvezeteket, akkor a teremtés pusztán, holtan, örömtelenül áll előtte s nem marad neki egyéb hátra, mint megvárni a megsemmisülést, melytől visszaretten, mert magasabb örömek és kilátások számára, melyeket értelem-munkásság által teremthetne és nyithatna meg magának, lelki szemeinek nincs látereje. Idegrendszere folytonos lázongásban van: ereje kimerült; annak élénkítő befolyása a többi testre megszakadt; ez más oldalon mindennemű kicsapongások, a legkülönbélebb szenvedélyek tombolása által, legbelsőbb részeig szétromboltatik; érzékenysége a legmagasabb fokra hág, minden kis erőszak leteríti azt; a gyakori túlfeszültség, erejének teljes kimerülését okozza, és így feltartóztatlanul hanyatlik a hullatagság, a legkülönbélebb nyavalyák és fájdalmak, és a kora halál karjaiba.

Mindezek által azt hiszem, mikép mindenkitől kinyerem azon valómást, hogy a természetnek és emberiségnek legnagyobb rágalmazása az, ha a műveltséget Pandorának tekintjük, kinek szelenczéjéből a boldogtalanság kiemelkedett, és mérges ködével az emberi nemet beborította. Ez azon nemtő, melyet a természet küldött, hogy az embert erővel, élvezettel, bölcseséggel és erénnyel ellássa; ez által egy örökös hatás nyílik meg; szárnyain oly magasságra emelkedik, a melyen a minden kilátások legbájosabbika, a más világra való kilátás megnyílik előtte. Az, ki togekonyssággal bír az előadott okok ellenében, bizonyo-

san meggyőződött a felől, hogy az elfinomodás és a műveltség igen különböző dolgok, melyeket jogtalansággal tévesztettek össze, hogy az első hoz minden szerencsétlenséget létre, a melyet csak az utóbbira fognak, hogy az igen messzire üzött elfinomodásnál, e legszebb emberi tehetségek és erők, a testi erők, ész és akarat műveletlenül maradnak, és hogy annak, mit rendesen fecsegnek, éppen ellenkezője történik, azaz, hogy e műveltség hiánya teszi az elpuhult embert gyengévé és nyomorulttá. *Elpuhultság, ostobaság és gonoszság, ezek az igazi források, a melyből az ugynevezett művelt emberi osztályok mind érzéki, mind erkölcsi bajai támadnak.* Az elfinomodás és nem a műveltség által térnek le ezek azon ösvényről, melyet a természet elébök irt, és a melyre most ismét nem tudnak visszatérni; ezeknek nincs nagyobb szükségök, mint utmutatások, melyek által arra ismét visszautaltatnak.

[Dr. Harthmann után : P. F.

IV.

Közgazdasági érdekeink védelme.*)

Apunk t. olvasói előtt ismeretes a június 29 én tartott közgazdasági magánértekezlet lefolyása, melynek határozatai fogantatás végett az erdélyi gazd. egyeslet igazgató-választmányához lettek átvéve, innen pedig a rokon testületekkel közölve és az egyes szakminiszteriumokhoz felterjesztve: névszerint a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi, az igazságügyi, a pénzügyi és végre a közmunka- és közlekedésügyi miniszterium lett ez irányban megkeresve. Az első válasz az utóbb nevezettől érkezett és az ügy fontosságánál és közérdeklőségénél fogva szélszerűnek látjuk a terjedelmes iratot teljtartalmulag közölni, a mint következik :

Folyó évi július hó 22-én 1021. sz. a. kelt felterjesztésére van szerencsém értesíteni a választmányt, miszerint teljes méltatásával azon nagy horderejű következményeknek, melyeknek az erdélyrészi iparra a Romániával fennállott kereskedelmi és vámszerződés megszüntetéséből be kellett következniök, még az említett szerződés lejártá előtt megtettem mindazon intézkedéseket, melyek a vezetésem alatt álló miniszterium hatásköréből folyólag oly irányban tehetők voltak, hogy a szokott kereskedelmi összeköttetések megszakításából bekövetkező hátrányok lehetőleg enyhíthessenek és hogy különösen azon erdélyrészi iparcikkek részére, melyeknek Romániába való szállítása az említett szerződés megszüntetése folytán lehetetlenné vált, a Boszniába, Szerbiába és Bulgáriába való kivitel díjkedvezmények útján lehetőleg támogattassék és hogy azon iparcikkek előállításához szükségelt és eddig Romániából beszerzett nyers terményeknek, első sorban a cigája-gyapjunak és nyers bőrnek Szerbia, Bulgária és Oroszországból leendő behozatala ugyancsak díjmérséklések által elősegíthessék.

*) Ezen cikket felszólítás folytán örömmel közöljük

Az erre vonatkozó intézkedéseim következtében lépett életbe f. év augusztus 20-tól kezdődő érvényességgel az erdélyrészi állomásokról szerb és bulgár dunai állomásokra rendelt mindennemű gyűjtő árukra, valamint puha faneműekre létesített zimonyi átrakodási díjszabás, mely úgy a m. kir. áll. vasutak, mint az első os. kir. szab. dunagőzhajózási-társaság vonalait illetőleg igen messze menő díjkedvezményeket foglal magában.

Nevezetesen a m. kir. államvasutak vonalai után az ezen díjszabásban kitüntetett díjtételekbe következő, az önköltségeket megközelítő mérsékelt egy-
ságtételeken alapuló díjtételek lettek beszámítva, még pedig :

1. a gyűjtő áruknál :

a) tetszésszerint mennyiség feladásánál 100 kg. és kilométerenként 0.264 kr egységtétel + 100 kgként 3 kr kezelési illeték + 3% szállítási adó;

b) koci és fuvarlevelenként legalább 5000 kg. feladásánál 100 kgr. és 100 kméterenként 0.18 kr egységtétel + 100 kgrnként 2 kr kezelési illeték és 3% szállítási adó;

c) koci és fuvarlevelenként legalább 10.000 kg feladása esetén 0.132 kr egységtétel + 100 kgrként 2 kr kezelési illeték és 3% szállítási adó.

2. Puha faneműeknél :

a szállítási díjnak koci és fuvarlevelenként legalább 10,000 kgr súlyért való fizetése mellett — 100 kgr és kméterenként 0.12 kr egységtétel + 100 kgrként 1 kr kezelési illeték és a szállítási adó.

Ezenkívül a Boszniába rendelt árucikkekre életbeléptetendő hasonló egy-
ságtételeken alapuló mérsékelt díjtételek is kidolgozás alatt vannak és ezekből egyidejűleg a fentebb említett átrakodási díjszabásban a m. kir. államvasutak részéről Zimonyig beszámított díjrészek Szerbiába vasuton szállítandó küldeményekre is érvényesíttetni fognak.

A Szerbia, Bulgária és Oroszországból beszerzendő s erdélyrészi állomásokra szállítandó cigája-gyapju és nyers bőrküldeményekre nézve felemlitem, miszerint ezen szállítványokra a m. kir. Államvasutak vonalait illetőleg ugyanazon mérsékelt díjtételek nyernek alkalmazást, mint a melyek a zimonyi átrakodási díjszabás értelmében az erdélyi részekből a szerb és bulgár dunai állomásokra rendelt gyűjtő áruk után számíttatnak.

A felsoroltakon kívül az erdélyrészi gyárak által előállított gyártmányokhoz szükséges egyéb nyers anyagok szállítására is tetemes díjkedvezmények engedélyeztettek, így pl. az erdélyrészi szeszgyárak részére rendelt, Magyarországból vagy Erdélyből szállítandó tengeri — törökbu. — küldeményekre, illetőleg Fiuméből beszerzendő nyers kőolajra, továbbá az ugyancsak magyarországi, vagy erdélyrészi állomásokon feladáshoz kerülő s a brassói malom czime alatt szállítandó gabonaküldeményekre stb lényeges díjszállítások adattak.

A felsoroltakból a választmány azon megnyugvást szerezheti, hogy részéről teljes figyelmet fordítok a Romániával fennállott kereskedelmi és vámserződés megszüntetése folytán létező megátadott erdélyrészi iparosok ügyére, és hogy gyámolításukra s helyzetük javítására a lehetőségek határában belül készséggel megteszek minden célirányos intézkedést.

A választmány fölterjesztésében foglalt azon további kérelemre vonatkozólag, hogy a fontosabb díjazabási és ezekkel rokon természetű ügyek tárgyalására hivatott tanács bizottságba a kolozsvári és brassói iparkamarának, valamint az erdélyi gazdasági és az erd. szász gazdasági egyleteknek egy-egy képviselője is meghívassék; megjegyzem, hogy annak teljesítése elé leginkább az gördit akadályt, miszerint az egyleti képviselőknek, tekintettel a nagy távolságokra a gyakori üléseken való megjelenése nehéz és költséges lenne.

Áttérve ezek után a választmány által a vasutépítési ügyre, illetve az erdélyrészi vasúthálózat további kifejlesztésére vonatkozólag mondottakra, a magam részéről is elismerem, hogy az erdélyrészi kereskedelem és ipar fejlődésének egyik hathatós emeltyüje kinálkoznék abban, ha a már meglévő vasúthálózat kelet felé meghosszabítván, összeköttetésbe hozatnék a legfontosabb kereskedelmi piacokkal és a Fekete-tengeri kikötőkkel.

E cél elérése a kormánynak évek óta elsőrendű törekvését képezi, s ha mégis — a Romániával kötött vasut egyezmény daczára — a főmősin kívül más vasuti csatlakozás Romániával mindaddig létre nem jöhetett: ez a körülmény már egymagába rávezet azon akadályokra és nehézségekre, melyekkel az ily átmenő vonalok kiépítése egyrészt nemzetközi viszonyoknál, másrészt pedig a kiépítendő vonaloknak rendkívül költséges voltuknál fogva jár.

Ezzel szemben a dolgok elfogulatlan szemlélője el kell hogy ismerje azt, hogy a belföldi forgalomba igen sok tétet az irányban, hogy Erdély főbb ipará és kereskedelmi helyei egymással és az anyaországgal vasuti összeköttetésbe hozassanak és e tekintetben el lehet mondani, hogy alig van ezen országnak egyetlen fontos pontja, melyre ma már vasuti vonal nem vezetne. S részéről épen abban, mi az értékeleti jegyzőkönyvben panaszképen említettik — hogy az erdélyrészi vasutak általában Dévason, Besztercén, Szász Régenben és Nagy-Szebenben végződnek: a forgalmi politikának azon helyes irányzatát látom, hogy a már kiépített vasutvonalok megválasztásánál azon cél lehegett szemelődött, hogy e vonalok a nemzetközi és pénzvviszonyok kedvezőbb alakulásával az ország határáig és azontul is folytathatók legyenek. Az említett végpontok természetesen utalnak a Tölgyesi, gyimesi, vöröstoronyi és vulkán szorosai összeköttetések kiépítésére, — a már meglévő és az újabban tervezett vonaloknak ez lévén a természetes terjeszkedési iránya.

Ez irányban s egyszersmint a választmány által hangsúlyozott határszéli körvasut megvalósítása iránt is figyelemre méltó mozgalmak indultak meg, melyek a kormány kitelhető támogatására számíthatnak.

A marosvásárhely-szászrégeni vasutársaság tanulmányokat tétet a Tölgyes felé vezető vonalon. Ugron Gábor és Dániel Gábor országgyűlési képviselők által képviselt érdekcsoporttal tárgyalások folynak a Héjásfalvától Sz.-Udvarhelyig s majdan a gyimesi szorosig vezetendő vasut iránt. A petrozsény-vulkáni vasut szintén engedélyezés alatt áll.

Ezenfelül az általam készségesen megadott előmunkálati engedélyek alapján a következő vonalok tanulmányoztatnak:

1) Szász Régentől Topliczán keresztül Gyergyó-Szt. Miklósig és a Szász-

Régentől Ditrón, Gy-Szt-Miklóson, Csik-Szeredán, Tusnádon keresztül Földvárig, esetleg Brassóig vezetendő vonal báró Huszár Károly és érdektársai által;

2) a szász-régen-tölgyesi vonal gróf Bethlen Gábor főispán által;

3) a homoród-fogarasi vonal Horváth Mihály Fogarasmegye főispánja által;

4) Maros-Nyirestől, Gy-Szt-Miklós és a Gyilkostó érintésével, a Békászorosig; valamint Brassó, S.-Szt-György és Tusnád érintésével Csik-Szeredaig vezetendő vonal Ugron Gábor országgyűlési képviselő által;

5) a Maros-Vásárhelytől a Nyárad Kis-Küküllő völgyén keresztül Parajdra s innen Székely-Udvarhelyre vezetendő vonal Tolnai Gábor országgyűlési képviselő által;

6) az Alvincztől Szeredahelyen és Nagy-Szebenen át Fogarasig és Nagy-Szebentől Resinárig és ugyancsak Nagy-Szebentől Nagy-Diáznódig vezetendő vonal Thalmann Gusztáv szebenmegyei alispán és érdektársai által.

Mindezen vonalokra nézve remélhető, hogy azok a közel jövőben s az érdekelték által kidolgozandó műszaki és pénzügyi tervezetek alapján, kormányi megfontolás alá vehetők lesznek; mely esetben részemről biztosíthatom a választmányt, hogy míg egyfelől a kérdéses tervezeteket az ország közgazdasági érdekei szempontjából fogom bírálat alá venni, másfelől a helyesnek ismert vállalatok keresztülvitelét a rendelkezésemre álló eszközökkel kitelhetőleg előmozdítani fogom.

A választmány fölterjesztésében foglalt azon további kérelemre vonatkozólag, hogy a belföldi fogyasztási területnek mindinkább leendő megnyerése érdekében a hazai közönség, valamint minden köz- és magánhatóság, ugyszintén a vasuti igazgatóságok is felkéressenek, hogy szükségletük fedezésére a hazai határszéli ipar termékeit használják; értesitem a választmányt, miszerint a vezetésem alatt álló minisztérium hatásköréhez tartozó hazai vasutak igazgatóságait ez irányban már korábban felszólítottam, és hogy általában a hazai ipar termékeinek és gyártmányainak a hazai közlekedési vállalatok által az eddiginél fokozottabb mérvben leendő igénybevételét előmozdítani, ohajtván, az ezen cél elérését biztosító módokat megbeszélése és megállapítása végett vegyes bizottságot hívtam össze, mely működését nem rég befejezván, az ennek alapján szükségesnek látszó intézkedések iránt legközelebb fogok határozni.

A mi végül a választmánynak a vizek szabályozása tekintetében felhozott kérelmét illeti, arra nézve megjegyzem, hogy a kormánynak mindenkor egyik kiváló gondját képezte, miszerint a folyók hajózhatóvá tétele által olcsó közlekedési ut teremtsék, hogy az árvédelem előmozdításuk és a jóllét ez uton is biztosíthatassék; miért is ez irányban mindent elkövetett, a mi a megfelelő anyagi eszközök mellett elérhető és lehetséges volt.

Mindazonáltal a hazai viszonyok és ugy a kereskedelem, mint a technika követelményei szerint a vizek szabályozásánál bizonyos sorrendet kellett követni s első sorban a főfolyók szabályozására és hajózhatóvá tételére volt su'y fektetendő; a megkezdett munkálatok okszerű folytatása és befejezése pedig oly tetemes áldozatokkal jár, mely munkálatokkal egyidejűleg másodrendű folyók szabályozása a jelen pénzügyi viszonyok mellett lehetetlen.

Hogy azonban a különben állami kezelés alatt nem is álló folyók szabályozásának kérdése ne hanyagoltassék el, már eddig is több intézkedést tettem és általános műszaki szempontokat sem hagyva figyelmen kívül, a vezetésem alatti miniszterium kebelében felállított vizrajzi osztálynak működési körébe a mellékfolyók viszonyainak tanulmányozását, mint elő sorban szükségeset, már is felvettem, s így a mellékfolyók szabályozási előmunkálataihoz szükséges adatok beszerzése most már szintén folyamatba fog vétetni és nem kétlem, hogy a nemzeti jóllét emelkedésével és pénzügyeink javultával, hozzá lehet majd mindazon vizimunkák fokozatos kiviteléhez fogni, a melyeket mindnyájan egyaránt szükségeseznek tartunk.

A mi továbbá az ármentesítést és ezzel kapcsolatban az árvédekezést illeti, az e téren szükséges teendők teljesítése első sorban az egyéni tevékenység feladata. Az 1885 évi XXIII. t.-cz. megadja az utat, melyen haladva, az érdekcsoportok egyesítése mellett a vizek romboló hatása megakadályozható s így kiválólag az érdekelték valódi törekvésétől függ, hogy saját előnjükre a szükséges teendők foganatosíttassanak, illetőleg az említett teendők kivitele a mezei jövőbe el ne odáztassék.

Mint hogy pedig az ármentesítés terén uralkodó kedvezőtlen viszonyok megváltoztatása csak úgy remélhető, ha a fenyegetett érdekek csoportosíttatván, az egyéni, illetőleg a társulati tevékenység kellőleg kifejtetik, mindennekefelett szükségesnek tartom, hogy az érdekelték egyesítése végett a kívánatos mozgalom megindíttassék.

Részemről kijelentvén, hogy a törvény szerint társulattá alakult érdekeltéket céljaik elérésében minden rendelkezésre álló törvényszerű eszközzel szives készséggel fogom támogatni.

Budapest, 1886. évi október hó 8 án.

Br. ORCZY BELA s. k.

„A Névtelen.”

(Egy ifju naplótöredékei.)

Irtá: Varjas . . .

(Folyt.)

Emma eljegyzésünk napjától mindig szomorubb lett, nem tudtam elképzelni szomorúsága okát.

Nem volt alkalmam vele háboríthatlanul beszélni, mert anyja szigorú örként állott megettünk, lesve minden mozdulatunkat, figyelemmel kísérve még tekintetünket is. Pedig minden törekvésem az volt, hogy Emmával beszélhessek. E helyzet tarthatatlan volt már. A szerencsés véletlen segített tervem valóításában.

— Mily öröm az ifjuság boldogságát szemlélni, mily nemesítő az igaz szerelem hódolata! Valóban felvidulok, ha önöket így, egymás mellett látom. — Mondá B asszony eljegyzésünk utáni egyik látogatásom alkalmával.

— Asszonyom! a szivtitkát megismerni nem kis feladat. Gyakran csalóka máz a külszin is, és ott, hol boldogságunkat véljük feltalálhatni, hideg szivet találunk. Nemde? Emma! A sziv titkai elzárva a kíváncsi világ előtt.

— A szerelem nem ismer titkot, mert a kit hön epedve vágyunk, azt azzal csakhamar tudatjuk is.

— Hogy van tehát, hogy szerelme mégis oly hidegséggel burkolja nemes szivét, holott szerintem abban boldogság- és örömeknek kellene honolnia.

— Majd másként lesz az. Ne háborgassa azért leányomat. Önök, férfiak, telhetetlenek. Ha bírák ígéretünket, ha tudják szerelmünket, akkor még gondolatainkat is kívánják ismerni. Nem jó a sokat tudás, mert az elbizakodottá tesz.

— Igaz, de ha bírjuk imádottunk szivét, vajjon nem-e méltán várhatjuk, hogy hideg burkát levetkezve, őszinteséggel fogadjon? Vagy tán csalódom e tudatban és így nincs tudomásom szabadságom hatáiról?

— Nem úgy Gézám! ön nem csalódott, méltán várhat tőlem hibebb fogadtatást. Nem is fogok erről megfélekedezni, hisz oly igazán boldognak érzem magam körében.

— Gyermekek, gyermekek! és ti nem veszitek figyelembe jelenlétemet? De megbocsátom enyelgésteket, mert szivetek vonzalma visszahangzik szavaikban.

— Géza! tudja-e, a jövő héten tánczestélyt rendez az ifjuság?

— Ez az első hír. Már most kedves tudomásul veszem. Kedve Emmám! el fog kegyed menni az estélyre?

— Mindenesetre és reményilem, lesz szerencsém önnel találkozhatni?

— Kedves kötelességem kegyed kívánalmát teljesíteni: csak boldogságomat tetézem, ha közelében lehetek, hol tündöklő szemében gyönyörködhetem.

— Mennyi bók, egy magamra sok. Örvendek, hogy személyem oly agéző ön előtt.

— Nem hiu bók, hanem szivem őszinte vallomása; a bókot nem ismerem, sőt ellensége vagyok a tettetett előzékenységnek.

— Köszönöm! őszintesége megbecsülhetlen. Maradjon meg kérem! maradjon számomra mindig ilyen.

— Kegyed iránti szerelmem nem fog megváltozni, életem legszen-
tebb kötelmei közé tartozand megtartani törhetlen hűségemet és őszinte-
ségemet, hogy kegyedet szerelmem egész hevével boldogítsam.

— Örvendek a közeledő estélynek, melyben együtt tölthetünk ne-
hány órát, ugy is . . . oh! mily rövid idejű lesz együttlétünk. Mily kínzó
lesz a távollét. Majd epedve számlálom a hosszú napok mulását, melyek
után ismét találkozni fogunk.

— Ugy tudom a négyesekhez bizonyos fogalmakat köt a szerelmes

fijuság, a másodikat tartják a szerelmesek tánczánák; legyen szabad ezt kegyedtől kérnem. Azért ohajtanám ezt, nehogy más legyen osztályrészesem.

— A legnagyobb készséggel Söt vártam is, hogy erre felkérjen, és ha nem részesít e szerencsében, úgy számára mást nem tartottam volna fenn.

— És kegyed haragja teljes súlyával sújtott volna? Mily igazságtalan! Egy tánczért megtudna büntetni!

— Hisz nem úgy történt. Én szerencsés vagyok, hogy kérésének eleget tehetek, az egy elég boldogságom növelésére.

— Így igen kegyesen van érintéve. Örömmel vérom amaz estélyt, mely bizonyára kedves emlékeket hagyand számomra.

— És számomra — végzé Emma.

Kivánságom végre teljesül. Emmát szigorú anyja nélkül kérdezhetem meg, hogy felvilágosítást adjon hideg magaviseletéről.

A rég ohajtott estély megérkezett.

Rózsaszín ruhát viselt Emma, melynek gyönyörű hullámaira és kedves egyszerűségére még ma is emlékezem.

Rá zendítették az első szakaszt. Sorakozz! hangzott a nagy termen át. Örömittas mámorral sieték Emmához. Lelkem a boldogságtól áradt, a szerelem édes danáját zengték a hurok.

Kéjérzet izgatá minden idegeimet, mintha az Olympon a szépség istennőjének kegyenceze volnék.

Leírhatlan amaz érzés, mely áthatá egész lényemet, a mikor kedvesem karját karomon érzém; hallám kis szíve nemes dobogását, érzém forró leheletét és láttam ama szép csillagokat, melyekre lelkesülten mondhattam: „Hány csillagból van a szemed Emmuskám! hogy egy egész mennyországgal tekiatsz rám!”

Nem figyelve a közönségre, nem törődve a vis-avis szal, mi egymásnak éltünk e rövid negyed óra alatt.

— Kedves Emmám! vajjon szabad-e tudnom, avagy illetékes vagyok-e megtudni, mi bánthatja szívét? Mert ama kedves nap óta oly hideg hozzám. Oh, ne taszítson boldog mennyországból a kínok és örök szenvedések helyére, ne ejtsen kétségbe; mert ez állapot rosszabb a határozott elutasításnál. Szívem e perczen öröm és boldogság hona, a mikor tündöklő szeme fényét reám löveli; de már a másikon boldogtalan vagyok, a mikor jéghideg megjelenése és bus komoly lénye megállítja szívem sebes dobogást. Kérem, feleljen.

— Oh, ha tudná... ha tudná; mi fáj szívemnek, ha átlátná kínos helyzetemet, nem gyötörne kérdésével, mely szívemet tördöfészként éri.

-- Mi lehet az, mi nemes szívének fáj; ki az, ki megzavarja menynevei boldogságomat; ki az, ki álnokul hizelegte be magát jogosan engem illető szívébe?! Vagy tán nem én vagyok annak egyedüli birtokosa?... Ugy?! akkor nincs jogom ismerni a fájda'mak okát. De itt, hol nem

vagyunk kitéve hivatlan tanuknak, hol háborítatlanul cseveghetünk; itt, hová azért jövök, hogy kegyed bizalmával megajándékozzon, ugy hiszem nem leend tartózkodó irántam. Sőt adja tudtomra, és erre igen kérem, velem érez-e? elfogadja-e azt, mit anyja mondott nekem? Őszinte nyilatkozatot kérek. Én kegyedet szeretem szivből, az ifju lélek egész hevével, a meggyőződés egész teljességével. Érzem és tudom, hogy kegyed nélkül csak sivár lesz életem. Kegyed szerelme leend jutalmam keserű szenvedéseimért, kegyed szive leend mennyországom, melyben ölelő karjai fogják nyujtani a védelmező és üdítő ligetet lefolyt életem végtelennek tetsző, sivár Saharáján. Szóljon, kérem, ítéljen, legyen szigoru, de ne sujtson!

— Én önnel mindenben egyetértek, anyám szavai szivem érzését tolmácsolták, szeretem önt. Vegye ünnepélyes fogadásomat: kivüle férfit nem fogok szeretni. Bár... bármiként változzanak a körülmények, hűségemet megőrzöm.

— A mennyire boldog vagyok nyilatkozata első részének tudatában, oly annyira sujtattam te életének második része által. És azon következtetésre kell jutnom, hogy valami, még előttem titkos, történiük körükben, mely hideggé, sőt buskomolylyá teszi kegyedet; pedig kedves anyja oly örömmel, oly szeretve fogad minden látogatásomkor, mely ellentétet képez kegyednek irántam tanusított hidegségével. Szerintem a történetek után őszintébb fogadtataist várhatnék.

Hidegen és kimért udvariassággal mondtam e szavakat.

— Ugy, ugy! sujtson, törjön meg, megérdemlem feddéseit. Ön nem ismeri körülményeimet bármennyire tudjon is mindent, mi családi otthonunkban történik. Én szerencsétlen vagyok, eljegyzésünk napjától többet szenvedek, mint ön egész életében. Mert mik a test szenvedései a lélek gyötrelmeihez. Ön küzdött sorsával és én büszke vagyok, hogy küzdelmeiben, mint győztes hozzám fordult jutalomért. Szivem benső örömeivel nyujtom önnek a kívánt jutalmat: szerelmem és törhetlen hűségemmel. De hol fogok én jutalmat találni, ha végzetem elsodorja kérelhetlen kezekkel azt a lelket, melyet én önben imádok, melyet bálványozok, melyet szeretek boldogsággal. Az emberek álnoksága nagy, ne higgyen mindenkinek! Ön sok csalódásról és átélt szenvedésről beszélt már és mégis hiszékeny. Féljen, féljen, még önre nem következett be a megpróbáltatás ideje! mig én szüntelen kinoztatom családunk minden tagja által. És ha be fog következni az, mit baljóslatom előre láttat velem, ugy ne átkozza el most szerető Emmáját; ne átkozza meg szivemet, mely bárhol, bármily körülmények között szeplőtlen öné

És e szavai után szemeiből két gyöngy pergett kigyult arczára, melyek szép ruháján végig sikamlának még a csiszolt padozaton is hőmpölyögtének, mig eltűntek révedező szemeim előtt. Mint tulvilági lény tündökölt előttem egyetlen szerelmem, mint Phönix repült a csillárok fényében, hogy ártatlan lelkét elvigye gonosz környezetéből. És e sziv

megtört, meghalt számomra; őt siratom, őt gyászolom. Halála kinos sebet ütött szívembe, mely behegedt ugyan, de csak azért, hogy minél kínzóbb gyötrelmekkel ujuljon meg ismét.

— Emma! kedves Emma! kegyed 'egyik szavával boldogságot adtájó szívemnek, a másikkal pedig sujt, hogy fájdalmaim nagyobbak legyenek. Világosabb feleletet kérek. Könyörgöm!

Ő hallgatott, felsohajtott és szívemet tépte szét.

Suttogva mondá már csak: jöjjön sokszor, sokszor hozzánk, mert ön nélkül oly kínzóan hosszúak a napok. Bár . . . oh! . . . ismét elhallgatott.

Vidoran és örömmel ölelt át a csárdás alatt, lelke mélyéből vigadott.

Táncunk befejezése után anyjához sietett. Távolról láttam a szikrázó szemeket, melyekkel B asszony leányát fogadta, a fenyegető taglejtéseket, melyeket a nagy közönség láttára sem riadt vissza leányára ijesztő mérvben pazarolni. De együgyűségemben nem tudtam mire vélni a gondos anya feddő intéseit, csak Emmám bus pillantása, mely fájdal-mát és lelki furdalását adá tudtomra, ragadott ki szemlélő állásomból. Ő halotthalványá lett. Hozzá siettem egy pohár frissítővel. Hálásan vevé kezemből az enyhítő italt. A poharat letéve, susogó hangon mondá:

— Megjövendöltem azt, a mi már is készül kitérni

Nem értettem, nem tudtam megmagyarázni magamnak a hirtelen fordulatot.

— Emmám! tán rosszul van? tán jobb lenne a táncztermet elhagynunk? Kétségbeejt e gyors változás, remeg minden tagom. Mi történt?!

— Nem elég, ha majd meglogja tudni később.

— De kérem, ne hagyjon bizonytalanságban, hisz a helyzet borzasztó reám

— Ne aggódjék, nem ön e dologban a szereplő. Más, más az, ki miatt anyám haragját magamra vontam. Most pedig, kérem, szünjön meg kérdéseivel ostromolni, legyen könyörületes irántam!

— Ám legyen. Nem fogok több kérdéssel alkalmatlankodni; de legyen meggyőződve, sorsában osztozom, szive fájdalmát én is érzem és ha borus felhőket látok szép homlokán átvonulni, úgy törhetlen hűségem- és örök szerelmemmel fogok iparkodni derűt alkotni nemes lelkében.

— Köszönöm, köszönöm! — kezét nyújtá és boldogan nézett szemimbe.

Elmult a várt estély, mely oly sok örömet és bánatot hagyott számomra emlékül.

Haza kísértem arámat és anyját.

Az uton B. asszony eseegett szüntelen, mintha ép ő volna velünk legjobban megelégedve, sőt engem dicséretével tulhalmazott és kaczerkodásával már-már felejteté a közelmúlt eseményét.

— Holnapra elvárom fiam uramat, úgy hiszem követelésem nem jogtalan, ha meggondoljuk a rövid együttléteket, melynek még örvendezhetünk. Nemde Emma, anyádnak igaza van?

— Igen, Gézának jönni kell, még pedig gyakran és huzamosan kell nálunk tartózkodnia, mert én vágyom társaságát. Géza, hallotta kéresemet?

— Tul boldog vagyok, hogy kívánságuknak eleget tehetek.

Ezzel bezárult előttem a kapu és én az éj sötétében egyedül állék.

Fülemben még mindig hangzott a kedves zene dallama, melynek kellemes hangjánál vezettem szeretett arámat, melynek hármóniája felvidítá szívemet és egy ismeretlen boldogság édenét tárta fel előttem. Mert hogy Emma szeretett, arról megvoltam győződve; de mi volt a titokzatos rosszullet, mi volt a rejtélyes harag és feddés az anya részéről, azt nem tudtam még bizonyosan, csak sejtettem. Sejtelmem borzasztó volt: képzeletemben láttam az ármányt, mely titkos hálójával szövö át szívemet, hogy megemészsze eszményemet, éreztem a kigyó alattomos marását, mely titkon, léreγκint, turódik szívembe, hogy gyógyíthatlan sebet marjon; éreztem a tördölést, mely ki öli életerőmet. Nem esupán sejtetem volt ez, hanem bekövetkezett szomorú végzet, mely életemre rettenetes befolyású volt.

Öröm és bu érzettel indultam jó anyám lakására. Otthon keblére borultam, forró csókjaimmal árasztám el ama kedves homlokot, mely alatt annyi kínos gondolat látott napvilágot, mely alatt a keserű élet ezer réme született. Atkaroltam meggyengült derekát és andalgó szeretetemmél ölelém keblémre, hogy csendesítsem szívem háborgó tengerét, melyben szerelmem sájkája nem találta meg menedék révét, hogy csillapítsam keblém összezavart érzetét. Sirtam, szívem benső érzetéből, mert éreztem, hogy tájdanam enyhül.

(Folyt. köv. a II. évtolyamban.)

VI.

Hasznos tudnivalók.

1. Hogyan készül az ambrózia ital (mint emésztő szer)?

Törj össze 8 gr. pézsmamagot, 4 gr. csillagos badiant (Sternanis) 4 gr. közönséges anisz, 4 gram köményt, 4 gram angyalgyökeret, 4 gramm borokát és 2 gr. biborkát; hagyd aztán 3 liter jó seprő vagy szilva pálinkában 2 nap állni, hogy piros színe legyen, adj hozzá a két nap után 2 gr. timsó port. Ekkor az egésztest rázd jól fel és vasznan szüred át. Oldj fel 1 kiló fehér cukrot annyi vízben, mennyit az felszívhat. Ha ez is meg van, a cukoroldatba öntsd belé az átszürt folyadékot, s most a vászonra itatós papírt téve, ujból egy tiszta üvegbe szüred át s meg van.

2. Hogyan készül az anis-liqueur?

2 liter jó szilva pálinkába önts 15 gr. anisszeszt és 8 csepp labéjszeszt, s ezt, mint az előbbi cukoroldattal keverd össze.

3. Hogyan készül a danczigi életviz vagy arany-liqueur?

Végy 6 csepp fahéjszeszt, 10 csepp szerecsendióviragszeszt, 14 csepp citromszeszt, ezt öntsd bele 1 liter szilva pálinkába és feloldott sáfránynyal szinezd; ha ez megvan, szüred le több kisebb üveglbe, s tégy belé porrá tört durrananyagot.

4. Hogyan készül a burgonyasajt?

Főzz jó fehér burgonyákat, héjazd le és mozsárban finoman dörzsöld össze; 5 rész burgonyára tégy 1 rész aludt tejet és kevés sót, keverd jól össze. öntsd edénybe, fedd jól be s tedd állni; 4 nap múlva keverd újból fel jól, alakíts azután belőle kis sajtokat és lecsepogés végett közép hideg helyen kosárba tedd be. Ha a kosárban 1 nap állott, árnyékban szárítsd meg s rakd egyinásra; két nap múlva elhető s főleg aludt juhtejjvel igen izletes étel.

5. Hogyan tarthatni sokáig a burgonyát?

Tégy nem igen száradt burgonyát meleg sütő kemenczébe; 24 óra múlva vedd ki onnan s többé nem romlik meg. Vagy forrázd le a burgonyát és meleg helyen szárítsd meg, így is eláll évekig.

6. Mi a borju legjobb táplálékja?

Főzz 30—40 liter vízben 2 liter lenmaglisztet, keverj hozzá 2 liter buza, bab és borsó lisztet, adj belőle gyenge melegen inni, feleresztve kevés lefőzőt főt tejjel.

7. Hogy készül a legjobb borotválkozó szappan?

Oldj föl tűz fölött $\frac{1}{2}$ kiló finom összetört mosószappant megfelelő eső vízben, ha vastagodni kezd, a főzéstözben önts belé pálinkát és 20 csepp pergament korteszest. A folyékony szappant ömzd ki üvegmintákba.

8. Hogy készül a legjobb borotva kenőcs?

Végy egyenlő rész finom zsirt, finomra szitált faszénport, cizinhamut, vérlet (Blutstein) s 3 rész fagyut, melyet jól kell oldani s bele keverni a többi alkotórészt is. Ha borotvádat fened, a fenyőszijat ezzel kend be s ugy luzzd a borotvát jobbra balra.

9. Hogy készül a borotválkozásra való jó szappanessentia?

$\frac{1}{2}$ liter pálinkához tégy $\frac{1}{2}$ kiló fehér szappant, 15 gr. szénsavas hamagot. Az álladékokat vízben olvasd össze egy göredben, aztán szüred le és 25 csepp citromszeszt önts bele s keverd fel.

10. Hogy lehet a kezeket és lábakat fagyástól óvni?

Vágj igen apróra két maréknyi csalánt s önts rá $\frac{1}{2}$ kiló tiszta melegített lenolajat; a vegyitékét tedd 24 órán át állni s azután vásznan sajtold át. Ehhez adj 5 gr. szegfűolajat és 1 deca borszeszt, s egy fakanállal addig keverd, míg sárga kenőcs lesz belőle. Hidegben ezzel kend be kezedet és lábadat s biztosan meg van védve a fagyástól.

11. Mi a legjobb szer fagyás ellen?

Lefekvés előtt a fagyott tagokat kend be vörös kőolajjal; vagy nyáron borogasd érett földperrel a fagyos tagokat s fehér lenruhával kösd be, ezt többször ismételd.

12. Hogy készül a Meallé féle fogviz?

Önts 100 szemer mézga kinora és 100 szemer ratankia gyökérre langot, hagyd meleg helyen állani, aztán szüred le. Ezen kivonathoz adj hozzá 2 szemer benzoé mézga festvényt, 2 szemer fahéjolajat, 2 szemer tollubalsamfestvényt, 2 szemer fodorminta olajat, 1 szemer anisolajat és 100 szemer langot. Ezen keverékből minden használatnál eresz föl 4 evőkanál tiszta vízzel 1 kávészkanál port s szájadat ezzel mosd ki, de ne kefével, mert ez a foghushnak és fogzománcznak árt.

VII.

A havi eseményekből.

IPOLYI STUMMER ARNOLD

nagyváradai r. kath. latinszertartású püspök.

1823. okt. 20. — 1886. decz. 2.

Borzasztó meglepetést okozott a rémitő hír nemcsak Magyarországon, hanem az egész tudós világban, hogy a magyar régész-tudósok királya, Ipolyi Stummer Arnold ur, hirtelen meghalt. A megboldogult élete sokkal ismeretesebb, mintsem azt e szűk téren vázolnók. A napi és heti lapok több napon foglalkoztak vele. Mi legfőlebb azok részére, kik igen szűk körben voltak s Ipolyit a nagy régész-tudóst, nem ismerték, röviden egy pár szót szólunk felvilágosításul. Ipolyi Stummer Arnold született 1823. okt. 20-án, Hontmegyében. Ipoly-Keszi községben Családja Stummer neve után német eredetű, de 1741-ben S. György kiváló érdemeiért Mária Terézia magyar királynétől magyar nemesi oklevelet és előnevet kapott s ez időtől az egész család magyar. Apja, Ferencz, főszolgabíró volt; anyja Szencsényi Arzénia Losy Imre hercegprimás az esztergomi pappöveldebe felvette; tanulmányait Esztergom-, Nagy-Szombat- és Bécsben végezte, még mielőtt 22 éves lett volna, azért a felszentelésig sokat kellett várnia. Kopácsy József primás, a jeles ifjút, ki a hittudori koszorút is elnyerte, Br Mednyánszky Alajoshoz küldte nevelőnek. 1847. jul. 26-án pap lett és Szent-Péterre, Komárommegyébe, küldetett káplánnak. 1848. okt. 10. Gr. Pálffy Lipót őt megismervén, udvari papnak hívta el és nevelőnek, de a 48 iki zavarok ebben megakadályozták, miért is érseke az „Üdvezítő“-ről nevezett pozsonyi egyház szónokává nevezte ki. 1849-ben gr. Pálffy visszatérvén, Ipolyit magához kérte Stomfára, hol hat hónapig volt csak, mert a Gróf őt kegyurasága alá tartozó zohori plebániára kinevezette. 1860-ban Scitovszky bibornok-primás kinevezte Török-Szentmiklósrá plebánosnak, innen tette konstantinápolyi híres utazását a magyar régészet érdekében, melyvel eddig is mélyen foglalkozott. 1861-ben a tud. akadémia tagja lett. 1863-ban Bartakovics Béla egeri érsek kérésére, ő felsége Ipolyit egeri kanonokká tette. Innen kezdve aztán folytonosan előre haladt, míg eme nagy állást nyerte, melyről Isten magához hívta. Lett a hatvanas években Szt István-t. alelnök, nem sokára beszter-

bányai megyés püspök, hol a legnagyobb meglepésben élt; itt érték a számos kitüntetések. Itt lett v. b. titkos tanácsos, Lipót-rend nagykeresztese sat. sat. 1886. év elején Nagy-Váradra neveztetett ki a Felsőgtől s ime, midőn ott is nagy dolgok valósulásához látta, az Ur fáradságos munkájától magához szólítá. Halála hirtelen és váratlanul történt. Decz 2-án délelőtt még a papnöveldeben volt vizitán, homnan visszatérve, dolgozó szobájába ment. Miután félkettőre nem jelent meg az ebédlőbe, utána mentek, s ime rémletes látvány! a nagy tudós püspököt halva találták, elterülve szobájában az imazsámolyhoz közel, a kályha mellett arczezal földre bukva s összegörnyedve. A borzasztó hír azonnal elterjedt a palotában s a városban. A táviratok és gyászharangok a hirt tovább vitték s a föld kerekességét már betöltötték: Ipolyi nincs többé! Szívszélhűdés kioltá drága életét. Ezen betegség őt még kétszer gyengén érte volt, de harmadik életét oltá el váratlanul, épen imádság közt. Oh boldog lélek, mely imázva lépheti át az élet rögeit! Teste fölbonzoltatott. Szíve végrendelete szerint, melyet jókor készen tartott, Besztercebányára vitetett; teste pedig bebalzsamozva Nagy-Váradon, a székesegyház sírboltjába tétetett f. hó 9-én roppant részvét mellett. A temetésen az ország minden tudományos társulata képviselve volt. A gyászszertartást Főmagasságu Dr. Haynald Lajos bibornok, kalocsai érsek végezte, ki a nagy tudósnak egykor Esztergomban tanára volt. Adjon az Ur Ipolyi nagy lelkének örök világosságot és az elárvult egyházmegyének hasonló nagy s dicső főpásztort!

Értesítés a Szent-István-Társulat által kiadott népiskolai tankönyvek ügyében. Több oldalról kétely merülvén föl, vajjon a közoktatásügyi miniszterium 1886. szeptember 8-án kelt rendelete folytán a Szent-István-Társulat által a nmságu püspöki kar megbízásából kiadott tankönyvek használhatók e a katolikus népiskolákban, ha azokat a közoktatásügyi miniszterium külön nem engedélyezi: megnyugtatósul van szerencsénk kijelenteni, hogy az 1868-iki XXXVIII. t.-cz. 11. §. a a „hitfelekezetek“ népiskoláira nézve megállapítja, hogy a tankönyveket magok szabhatják meg.“ Ezen intézkedést megerősíti az 1876-iki XXVII. t.-cz. E törvények alapján a nm. püspöki kar a kath. népiskolák számára kiadott tanterve V. pontjában (tankönyvek, taneszközök) elrendelte, hogy a „katolikus“ iskolákban a „Szent-István-Társulat által kiadott tankönyvek és taneszközök használandók.“ A Szent-István-Társulat által a katolikus népiskolák számára kiadott tankönyvek részére tehát külön miniszteri engedélyezés nem kívántatik. Budapest, 1886. nov. 4. A Szent-István-Társulat igazgatósága.

Ft. Don Bosco Ev. János atya, a Salesianus-rend érdemdis főnöke, legközelebből egy felszólítást kegyeskedett hozzánk küdeni, melyben felkéri az összes erdélyi és magyarhoni segítő tagokat, miszerint a Salesianum árva intézetek javára gyűjtéseket rendezzenek, s egyszersmind törekedje-

nek arra is, hogy ez intézetek hazánkban is meghonosítsassanak. Kérjük k. olvasóinkat is a sz. ügy érdekében egy kevés áldozatot hozni, e tekintetben mindenütt üdvös mozgalmat indítani, mert nagy dolog az a Salesianum, mit még a magyar nem ismer, de majd, ha Isten akarja, nemcsak ismerni, hanem birni is fogja!

Báthori István első erdélyi fejedelem és lengyel király halálának három százados évfordulóját f. év decz. 11. es 12-én ülte meg Erdélynek minden városa és községe diszes gyászünnepélyvel, mely alkalomra nagymélt. Lőnhárt Ferencz püspök urunk körlevelet is bocsátott közre az összes erdélyi papság és testületéhez. A főpásztori szózatnak volt is hatása, eléggé bizonyítják ezt a több helyről küldött ünnepélyi tartalomdus programok.

Iskola-szentelés. Esztergom főegyházmegyének Ersek-Ujvár esperesi kerületében levő bányászati község r. kath. hívei a vallási kegyelet, s így a legtisztább örömezzet ünnepének valának szerencsés szemlélői folyó évi november hó 14-én, midőn nagyságos és föltisztelendő Szemerényi Károly czim. kanonok. kerületi tanfelügyelő és szeretetben álló esperesét, Isten és a keresztény katolikus iskolák egyik lángbuzgó apostolát, kegyeskedett szerény községünkbe vezérelni, oly czéhből, hogy itt az ifju nemzedék ujonnan felépített iskoláját felszentelje. Ő nagysága, ki a közelmúltban azon tényével, hogy saját pénzén Tardoskedd városának remek iskolát építtetett és ugyanott apáczákat telepített, az egész vidékünknek és kerületünknek főképen, örök hátlára méltó emléket emelt a népnevelés terén; de e téren jóságának melegét nemcsak Tardoskedd, hanem minden főbhatósága alatt levő iskolával is érezteti. Buzgósággal teli hivatásában nagy örömmel jött szegény községünkbe, hogy az ő támogatásával segített ujonnan felépített iskolánkat felszentelje. A szülők s községbeliek szeretetből tüntetőleg jelentek meg az ünnepélyen. A fölszentelés előtt az Ur szent házába siettünk, melynek oltáránál kerületünk feje és disze, a bölcsesség és jó tanács mennyei szent lelke segítő kegyelmének ránk esdésével kezdte a szertartást, melynek folytatában szláv szülőktől származott iskolás gyermekek szép tiszta kiejtéssel, kellemes összhangzatban begyakoroltan zengték a szent éneket, nem csekély érdemeket szerezvén maguknak a helybeli tanító urak: a kisdetek körül kifejtett buzgalmukkal. Azután beszédet intézett a jelenlevőkhöz, szívből jövő és szívhez szóló szavakban intette az egybegyűlt híveket, hogy törekedjenek az iskolát, mint az élet és üdvösség tudományostárházát gyermekeik lelki üdvére buzgón felhasználni. „A nevelés — ugymond — nem üres szó; a nevelés az emberiség legfontosabb ügyeinek egyike, s az is marad. A tanítói hivatal csak annak látszhatik jelentéktelennek, a ki el tudja felejteni, hogy a legszebb építésnél is az alap a legfontosabb rész, és hogy csak jó alap kezeskedik jó eredményről.“ Oly hathatos szavakban beszélt, hogy azok mindegyike lelkeinkben legbecsesebb emlékeink ragyogó gyémántját örök időkre fogja képezni. Ennek végeztével elindult a körmenet az iskolába. Elöl ment mintegy 20 főnyi leánykákból alakult csoport diszes koszorúkkal, ezek után haladt a szertartást végző tanfelügyelőnk ő nagysága, a község előjárói és a r. kath. iskolaszék tagjai s községünknek mintegy 600 főnyi r. kath.

hive. A felszentelés a legpedig a község üdvözölté-
gadja ezen fáradságért le-
is. Kedves kötelességem
életeért naponként a ta-
kozni. Az Isten áldása
h. lelkesz.

A mi ritka. Gyerg
nyomdaintézetet állította
fürdőnél szükséges sok
közt való elterjesztéseért
vatva is van Gyergyóbar
mesterséget ingyen és
fog segíteni!

Helyreigazítás. No
hiba csuszott be, mit ez
sikerült zárdai ünne-
(és nem hercegné
n é, előadta R ö m
tott évnegyedes ta-
thó István se
oldalán az „Irodalo
szó helyett: „bec

F
Hickey
Com. Bel
165-166
lap.

ély és felszentelés után
eretett előljáróját. Fo-
többi liveim nevében
ga egészsége s hosszú
ához áhitatosan imád-
zedit Bertalan

zségek Ditróban diszes
ikön, részint a borszéki
rányu iratoknak a nép
szép jövőt, erre li-
ja meg itt a nyomdász
ösítésében ez is sokat

egy pár szembetünőbb
k lapon, az oly remekül
Louisa, Bernadette anyja
Eleonora herceg-
a Gyó-Alfaluban tar-
erecz, hanem Sz á n-
czimlapja harmadik
előforduló „b e g y e s“

nek arra is, hogy ez intézetek hazánkban is meghonosítottassanak. Kérjük k. olvasóinkat is a sz. ügy érdekében egy kevés áldozatot hozni, e tekintetben mindenütt üdvös mozgalmat indítani, mert nagy dolog az a Salesianum, mit még a magyar nem ismer, de majd, ha Isten akarja, nemcsak ismerni, hanem birni is fogja!

Báthori István első erdélyi fejedelem és lengyel király halálának három százados évfordulóját f. év decz. 11. es 12-én ülte meg Erdélynek minden városa és községe díszes gyászünnepélylyel, mely alkalomra nagymélt. Lőnhárt Ferencz püspök urunk körlevelet is bocsátott közre az összes erdélyi papság és testületekhez. A főpásztori szózatnak volt is hatása, eléggé bizonyítják ezt a több helyről küldött ünnepélyi tartalomdus programok.

Iskola-szentelés. Esztergom főegyházmegyének Ersck-Ujvár esperesi kerületében levő bankeszi község r. kath. hívei a vallási kegyelet, s így a legtisztább örömrizet ünnepének valának szerencsés szemléelői folyó évi november hó 14-én, midőn nagyságos és főtisztelendő Szemerényi Károly czim. kanonok. kerületi tanfelügyelő és szeretetben álló esperesét, Isten és a keresztény katolikus iskolák egyik lángbuzgó apostolát, kegyeskedett szerény községünkbe vezérelni, oly czéllal, hogy itt az ifju nemzedék ujonnan felépített iskoláját felszentelje. Ő nagysága, ki a közelmúltban azon tényével, hogy saját pénzén Tardoskedd városának remek iskolát építtetett és ugyanott apáczákat telepített, az egész vidékünknek és kerületünknek főképen, örök hálára méltó emléket emelt a népnevelés terén; de e téren jóságának melegét nemcsak Tardoskedd, hanem minden főnhatósága alatt levő iskolával is érezteti. Buzgósággal teli hivatásában nagy örömmel jött szegény községünkbe, hogy az ő támogatásával segített ujonnan felépített iskolánkat felszentelje. A szülők s községbeliek szeretetből tüntetőleg jelentek meg az ünnepélyen. A felszentelés előtt az Ur szent házába siettünk, melynek oltáránál kerületünk feje és dísz, a bölcsesség és jó tanács mennyei szent lelke segítő kegyelmének ránk esdésével kezdte a szertartást, melynek folytatában szláv szülőktől származott iskolás gyermekek szép tiszta kiejtéssel, kellemes összhangzatban begyakoroltan zengték a szent éneket, nem csekély érdemket szerezvén maguknak a helybeli tanító urak: a kisderek körül kifejtett buzgalmmukkal. Azután beszédet intézett a jelenlevőkhöz, szivből jövő és szivhez szóló szavakban intette az egybegyűlt híveket, hogy törekedjenek az iskolát, mint az élet és üdvösség tudományos tárházát gyermekeik lelki üdvére buzgón felhasználni. „A nevelés — ugymond — nem üres szó; a nevelés az emberiség legfontosabb ügyeinek egyike, s az is marad. A tanítói hivatal csak annak látszhatik jelentéktelennek, a ki el tudja felejtani, hogy a legszebb építésnél is az alap a legfontosabb rész, és hogy csak jó alap kezeskedik jó eredményről.“ Oly hathatos szavakban beszélt, hogy azok mindegyike lelkeinkben legbecsesebb emlékeink ragyogó gyémántját örök időkre fogja képezni. Ennek végeztével elindult a körmenet az iskolába. Elöl ment mintegy 20 főnyi leánykákból alakult csoport díszes koszorúkkal, ezek után haladt a szertartást végző tanfelügyelőnk ő nagysága, a község előjárói és a r. kath. iskolaszék tagjai s községünknek mintegy 600 főnyi r. kath.

hive. A felszentelés a legmeghatóbban folyt le. Az ünnepély és felszentelés után pedig a község üdvözölte az ősz, de ifju erővel bíró szeretett előljáróját. Fogadja ezen fáradságért legmélyebb hálás köszönetemet többi liveim nevében is. Kedves kötelességemnek ismerem ő nagysága drága egészsége s hosszú életeért naponként a tanuló ifjúsággal a mennyei Atyához áhitatosan imádkozni. Az Isten áldása kövesse minden lépteit. Beszédits Bertalan h. lelkész.

A mi ritka. Gyergyó-Ditró és Szárhegy testvérközségek Ditróban diszes nyomdaintézetet állítottak fel decz. elején saját költségükön, részint a borszéki fürdőnél szükséges sok nyomtatványokért, részint a jó irányu iratoknak a nép közt való elterjesztéseért. Adjon Isten ezen nyomdának szép jövőt, erre hivatalva is van Gyergyóban. Hány szegény ifju tanulhatja meg itt a nyomdász mesterséget ingyen és könnyen?! Szent célunk valósításában ez is sokat fog segíteni!

Helyreigazítás. Novemberi számunkban véletlenül egy pár szembetűnőbb hiba csuszott be, mit ezennel helyreigazítunk: a 133-ik lapon, az oly remekül sikerült zárdai ünnepély tárgysorozatából kimaradtak: Louisa, Bernadette anyja (és nem herczegné), előadta Eránosz Janka k. a. Eleonora herczegné, előadta Römer Ilka k. a. Továbbá a 134. lapon a Gyó-Alfaluban tartott évnegyedes tanítógyűlésen a hittanítást nem Berde Ferencz, hanem Szánthó István segédlelkész tartotta. — Jelen számunk czimlapja harmadik oldalán az „Irodalom“ rovat első közleménye első sorában előforduló „b e g y e s“ szó helyett: „becses“ olvasandó.

